Kulturně společenský **časopis**

2004 • 9

na internetu

DOBRÁ ADRESA

Naši milí,

v posledních dvou úvodnících se mi i přes trojnou korekturu

te to, vlastní texty čte člověk nejpečlivěji) povedlo nechat hr

Z obsahu

Literatura z pera:

Miroslava Mařana

Tomáše Koloce

Cannyho

Jakuba Šofara

a Lukáše Marvana

Obsah:

O čem se (ne)mluví

Martin Belásek: **Hamlet mrtvý ze čtyř pětin** (4)

Hamlet – Další hlasy (6)

Miroslav Cingl: **Nejmenované zdroje a jak fungují novináři** (8)

Před Strží

Jakub Šofar: **Vrácenky 9** (11)

Literaturistický průvodce Štěpána Kučery: Miroslav Mařan (12)

Rozhovor se Zdeňkem Mahlerem (16)

Nekorektní zápisník Jiřího T. Krále (22)

Tomáš Koloc: **Asi tak** (24)

Ze vtipných e-mailů (28)

Strž DA (recenzní prostředek)

Literatura: Maie Crumpton: **Eye on Pi** (30) /

Hudba: Jakub Šofar: **Caparti děkují** (31) /

Gromanova historická drtička: **Stále stejní bardi** (33)

Za Strží

Canny: **Jakou značku cigaret kouří andělé** (36)

Jakub Šofar: **Taneční poezie** (37)

Co se chystá v nakladatelství Concordia (38)

Podobrazník Honzy Hanzla

Protiteroristický (42)

Příloha

Štefan Švec: **Otázka využití tomáše Garrigue Masaryka v postmoderní společnosti** (43)

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky** (48)

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenese přímo na příslušné stránky. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenese přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

Na titulní stránce: Miloš Nesytka, „Duch Šrámkovy Sobotky“, 2004, (další fotografie viz příloha na konci čísla)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 9, ročník 5. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Zástupce šéfredaktora: Martin Groman. Redakce: Miroslav Cingl, Štěpán Kučera, Jan Los, Vladimír Novotný, Kateřina Rudčenková, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

Naši milí,

v posledních dvou úvodnících se mi i přes trojnou korekturu (znáte to, vlastní texty čte člověk nejpečlivěji) povedlo nechat hrubky o síle vypuštění slova, či dokonce konce věty. Jsem zvědav, jestli se mi něco takového povede i tentokrát. Jestli ano, prohlásím to za záměr a zkusím vyhlásit soutěž o hledání chyb v úvodnících.

Soutěž Mirka Cingla o nejokurkovější zprávu letošního léta nemá moc favoritů, protože ta pravá okurková sezóna vlastně nenastala. Smrt Karla Zicha, pád vlády, její exhumace s novou hlavou, případ Přibyl a konečně (pěkně do kruhu) smrt Ivana Hlinky stačily na to, aby stránky novin zaplnily. Je pravda, že každou z nich vydržely noviny recyklovat na titulkách přinejmenším týden, ale sinice v rybnících ani kruhy v obilí se letos v plné síle nepředvedly. Vítězem soutěže se pro mě tedy stala Nicol Lenertová, o které Blesk přinesl někdy v polovině srpna senzační zprávu, že se šla kamsi na koupaliště koupat. V plavkách.

Ehm. Zatím sice tenhle úvodník vypadá jako nepovedený editorial Petra Bílka z Reflexu, ale nemylte se. Opravdu čtete Dobrou adresu, a to její zářijové číslo. Je to číslo autorsky skoro výhradně mužské, testosteron z něj kape po galonech. Někdy příště se to holkám pokusíme vynahradit a dát prostor hlavně jim.

Zářijové číslo je přesto pěknější, než jsme doufali, a to hlavně díky literatuře. Najdete v něm povídky od Cannyho a Miroslava Mařana a poezii Tomáše Koloce a Jakuba Šofara. Po dlouhé době máme i rozhovor, a rovnou se Zdeňkem Mahlerem. To je ten pán, co občas vyskočí z televize a burácí Ano, Masaryk.

Ano, Masaryk. I o něm v téhle DA píšeme. A o Hamletovi a o Zdeňku Škromachovi a o českých historicích. A kdyby vám ani to nestačilo, vraťte se do archivu k číslu minulému, srpnovému. Je snad nejlepší za posledních sedm měsíců. Jestli jste se k němu kvůli prázdninám nedostali, tak hurá.

Co bych vám tak ještě napsal. Děkujeme za to, že nás pořád ještě čtete. Nebo že nás už zase čtete. Nebo že jste nás právě začali číst. Nebo že nás čtete pořád a kdykoliv můžete. Prostě dík.

Štefan Švec

O čem se (ne) mluví

O Letních shakespearovských slavnostech na Pražském hradě jsem slyšel spoustu chvály. Král Lear s nahým Janem Třískou mě sice v televizi moc neuchvátil, ale říkal jsem si, že to je médiem. Malé obrazovce se velký divadelní zážitek těžko zprostředkovává.

Hamleta s Jiřím Langmajerem jsem se rozhodl uvidět už naživo. Lístek střední třídy stál nekřesťanských 440,– Kč, ale co by člověk neudělal pro umění...

Máte-li 440,– Kč, udělejte s nimi pro umění cokoliv jiného. Hamlet na Hradě je všechno, jenom ne dobrý Shakespeare.

Nevadí mi a nikdy mi nevadila komerční představení. Když dokáže divadlo vydělat peníze, je to bezva. Často díky tomu dokonce získá na efektech. Ale hradní Hamlet není divadlo. Je to plakát.

Shakespearův Hamlet je hra, ve které vás každá replika, každý monolog může dostat na kolena. O některých větách se dá týden přemýšlet, jiné vás rozesmějí tak, že se půl hodin točíte v kruhu. Některé obojí. Ale musí se umět dobře zahrát.

V představení, které jsem viděl na Hradě, herci nehrají. Odříkávají monology se zjevnou snahou, aby se toho z nich ztratilo co nejvíc. Když řvou, nejde o to, co řvou, ale že řvou. To samé, když šeptají

Hamlet se dá hrát tisíci způsoby. Claudius může být prohnaná zrůda, rozpolcená tragická osobnost, šílenec i v zásadě hodný strýček, který si neví rady s nezdárným synovcem. Musíte mu to ale věřit. Martin Stropnický hraje prvoplánového zlouna tak pitomě, že na pódiu nevidíte postavu, ale komixovou postavičku. Vyschlého pavouka bez osobnosti, ale i bez prázdnoty, která by vás přiměla, abyste si osobnost bez osobnosti pamatovali. Stropnický se prostě klátí po jevišti a předvádí nanejvýš špatně vyspaného Stropnického.

Hamlet mrtvý ze čtyř pětin

Petra Špalková jako Ofélie netuší, co má vlastně hrát, je beztvará, vůbec netušíme, proč dělá to, co dělá. Gertruda Evy Salzmannové intenzitou svého přehrávání jakoby vyskočila z opery. Horatio, Rosenkranz a Guildenstern, Herci, Skopečkův Hrobník, ti všichni snad ani neexistují. Celá hra nemá žádný názor, jakoby šlo jen o to nějak odžvástat text, aby to vypadalo co nejvíc jako umění, i když to už nemá co říct. Když slyšíte z pódia text a sami si ho předříkáváte jinak, protože vám mimoděk přijde, že tak by byl pravdivější, je něco špatně.

Ostatní herci na tom nejsou o nic líp. Polonius Miloše Kopečného není ani moudrý a vtipný, ani směšný a tragický, je trapný. Petra Špalková jako Ofélie netuší, co má vlastně hrát, je beztvará, vůbec netušíme, proč dělá to, co dělá. Gertruda Evy Salzmannové intenzitou svého přehrávání jakoby vyskočila z opery. Horatio, Rosenkranz a Guildenstern, Herci, Skopečkův Hrobník, ti všichni snad ani neexistují. Celá hra nemá žádný názor, jakoby šlo jen o to nějak odžvástat text, aby to vypadalo co nejvíc jako umění, i když to už nemá co říct. Když slyšíte z pódia text a sami si ho předříkáváte jinak, protože vám mimoděk přijde, že tak by byl pravdivější, je něco špatně.

Jiří Langmajer, který si jako jediný občas vzpomene, že hraje Shakespeara, se snaží aspoň při těch nejprofláknutějších replikách (jeho Slova, slova, slova jsou to jediné, co si budu z celého představení pamatovat) opravdu hrát. Ale Hamlet proboha nejsou jen nejprofláknutější repliky! Takhle působí jako ta popová skladba, ve které kdosi použil jedinou melodickou linku z Bacha, a díky tomu vyrobil pseudohit. S Bachem to nemá co dělat.

Shakespearovy postavy se poznají podle toho, že to jsou skuteční lidé. Shakespeare nepsal karikatury, ale celé osobnosti, se vší jejich protichůdností, složitostí, jistotou i nejistotou, ale na Hradě běhají po pódiu jen barvotiskové reklamy na ně.

Každý verš ze skutečného Hamleta je bomba a dá se tak zahrát. V textu té hry se lítá od nebe k peklu a zpátky. V hradním představení 80 % Hamleta umřelo. Herci i režie Lucie Bělohradské poskakují patnáct centimetrů nad a pod zemí, i když šplhají po lešení.

Na opravdového Hamleta se vzpomíná, přemýšlí se o něm dlouho a dlouho. Na tohohle zapomenete, jakmile projdete ven kolem hradní stráže. Proto lidi druhý den

O čem se (ne) mluví

Hamlet

mrtvý ze čtyř pětin

Další hlasy...

Možná za to mohl čistě a pouze...

Na rozdíl od kolegy Beláska, prskajícího vedle mě, jsem si Hamleta docela užil. Možná za to mohl čistě a pouze perlivý text, který hercům do úst vložil sám Martin Hilský (Shakespeare v. z.), možná neobvyklé divadelní prostředí přinášející i řadu nezamýšlených vedlejších efektů (pochod Hradní stráže na sousedním nádvoří v okamžiku, kdy jedna z postav vykřikla „stráž!“, jásot fotbalových fanoušků na Spartě, když Hamlet poslal Ofélii do kláštera aj.). Jistě, „zážitek na celý život“ to nebyl, ale přiznávám, že jsem ho od takového, celkově ryze komerčního projektu (kdo nevěří, ať se podívá na ceny vstupenek a nápojů a sardinizaci diváků) ani nečekal.

Honza Hanzl

v práci vyprávějí o tom, že viděli Langmajera a že neprršelo. Hamlet se kamsi ztratil.

Představení na Hradě je snobské. Slouží k tomu, abyste si v deníčku odškrtli kolonku kultura (musela to být kultura, když to stálo ty prachy!) a moc vás to nerozházelo. I diváky s takovou ambicí by ale mělo naštvat, jak na nich produkce šetří. V představení chybějí Stráže, Norové, Hrobník je jenom jeden a herci jenom dva, jiný důvod než úsporný přitom není zjevný. Vyjádření režijního názoru v tom není, protože režijní názor neexistuje.

Miluju divadlo pod širým nebem, miluju Shakespeara a miluju Hamleta. Proto nesnáším to, co mi bylo podsunuto na Hradě. Teď už se dá jenom doufat, že představení, která režíroval Martin Huba, jsou aspoň o něco lepší.

Martin Belásek

(psáno podle představení z 5. 8. 2004)

...obrovský vítr...

Hradní incenace Hamleta se hraje v soustavě stěn ze železných tyčí a xylolitu, a přesto to incenaci neškodí. Ke stojícímu davu (který není možné do hlediště pustit dřív, než přesně s plánovaným začátkem představení) přistává japonské auto s Jiřím Langmajerem, který se pak spolu s Miroslavem Táborským prodírají těsným jevištěm a vítají celebrity, které přišly na dnešní představení: Pavlínu Filipovskou, Václava Vorlíčka, Michala Prokopa...

Ve vrcholných scénách, přesně na místech, kde je to potřeba, zvoní z chrámu sva-

tého Víta čtvrthodinky. Když má Hamlet umřít v souboji, zvedne se obrovský vítr. Senzitivnějším divákům, kteří umí text prožít jako poprvé, třeští. Jiří Langmajer jako poprvé hraje. Hrobník Jana Skopečka je jako ze Třech chlapů v chalupě, což je vítané osvěžení, ale spíš do jiné hry. Důstojenství a morální velikost všech ostatních postav (včetně krále) ostře kontrastuje se světem, jak ho známe my. Z Hradu jde pěšky dojít až na autobus do Dejvic.

Tomáš Koloc

...skvělý výkon hlavního představitele...

Inscenace pod režijním vedením Lucie Bělohradské je typickou ukázkou tradičních letních divadelních představení. Bez ambicí na vysoce intelektuální kus lze shlédnout v letním horkém podvečeru a v atraktivních prostorách Pražského hradu komický, odlehčený a netradiční zážitek v netradičním prostředí a s netradičními (většinou ale bohužel podprůměrnými) hereckými výkony. Skvělý výkon hlavního představitele kompenzuje kreace ostatních a naplňuje základní požadavek na divadelní kus – pěkný zážitek.

Irena Prázová

...že nám naštěstí nepršelo na kebuli

Jak už jsme v DA psali minule, Letní shakespearovské slavnosti na Pražském hradě ztrácejí na pestrosti. Většinu představení produkuje agentura Schok a na jiné divadelní spolky zbudou tak dva večery ze šedesáti. Místo pestrého festivalu navoněná nuda. Navíc z poloviny reprízovaná. Když Prahu okouzlil Třískův Lear, rozhodli se pořadatelé ho opakovat i v dalším roce. Letos zase opakovali loňského Hamleta. Jenže tam kde Lear vyčníval z řady českých divadelních představení svého roku, Hamlet nepřekvapil, nešokoval, nedojal. Když se před pár lety po Národním divadle cudně a nejistě vlekl Hamlet Vladimíra Javorského, i druhá galerie by mu skoro radila, že to trápení nestojí za to. Co ale radit, když Jiří Langmajer na Hradě s gestem Eduarda Kohouta cloumá na lešení Hanou Maciuchovou a řičí v patetickém záchvatu: „Jak jste mohla, matko?“ Na takovém Hamletovi se dá příjemně sedět, popíjet cola a stále si s přáteli opakovat, že nám naštěstí neprší na kebuli a kam asi po kultuře zaskočíme na jedno. Inu, reakce na kašírovaný patos bývá většinou civilní.

Není prostě repríza jako repríza. Když jsem o pár dní dříve seděl na předposlední repríze Marlowova Fausta ve vyšehradské Gorlici, litoval jsem, kolika lidem toto představení už nestihnu ukázat. Kdo neviděl na Hradě Hamleta, připravil se o večer v zajímavém prostředí, o večer odpočinku, relaxace, bez myšlenek. Kdo neviděl Prachaře a Matáska v Gorlici, neví, co to je poprdět a poblít Mefista.

Martin Groman

O čem se (ne) mluví

Nejmenované zdroje a jak fungují novináři

Možná jste v srpnu zaregistrovali causu amerických novinářů odsouzených k pokutě za to, že odmítli prozradit identitu zdrojů svých informací. Případ oplývá pozoruhodnými detaily a souvislostmi. Bohužel v tuto chvíli (24. srpna) nikdo neví, jak se všechno bude dál vyvíjet, takže ve chvíli, kdy budete tenhle text číst, už bude lehce zastaralý. Přesto mi to nedá, abych se u amerického případu nezastavil.

Nejdřív stručná rekapitulace pro ty, kteří informace nemají (znovu připomínám: stav z předposledního srpnového týdne):

Jaderný expert Wen Ho Lee, který pracoval v amerických laboratořích v Los Alamos, byl před pěti lety obviněn ze špionáže pro Čínu a uvězněn. Když jej osvobodili s tím, že se obvinění nepotvrdila, obratem zažaloval americkou vládu. V rámci tohoto procesu žádal novináře, kteří o jeho cause referovali (jeden z agentury AP, dva z New York Times, jeden z Los Angeles Times a jeden z televizní sítě ABC), aby soudu sdělili, kdo z vládních úředníků jim k případu poskytoval informace. Má totiž za to, že se vláda snažila zbavit odpovědnosti a poškodit jeho pověst.

Soud uznal, že žádost je oprávněná, a 18. srpna 2004 nařídil novinářům zdroje prozradit. Odmítli a byli odsouzeni za pohrdání soudem – 500 dolarů za každý den, kdy budou mlčet. Novináři se odvolali a pokuta byla do výsledku odvolacího řízení pozastavena.

Případ „Wen Ho Lee“ má některé shodné rysy s o týden starší aférou „Valerie Plameová“. Reportér týdeníku Time zveřejnil, že Plameová, manželka bývalého amerického velvyslance Josepha Wilsona, je agentkou CIA. Zdroj této informace odmítá reportér zveřejnit i pod hrozbou nepodmíněného trestu.

Argumenty novinářů

V obou případech novináři argumentují tím, že pokud by zveřejnili jména svých zdrojů, poškodilo by to jejich novinářský kredit –

Obhájci tohoto názoru jdou ještě dál. Lucy Dalglishová z organizace Reporters Committee for the Freedom of the Press prohlásila, že uvedené rozsudky přímo ohrožují svobodu slova garantovanou prvním dodatkem americké ústavy.

další případní svědci by jim už nic neřekli. „Pevně věřím, že když novinář ujistí svůj zdroj o tom, že uchová v tajnosti jeho identitu, nemůže své slovo porušit," hájil se Josef Herbert z agentury AP. „Kdyby to udělal, zničí svou důvěryhodnost u ostatních zdrojů a znemožní si tím budoucí shromažďování informací."

Obhájci tohoto názoru jdou ještě dál. Lucy Dalglishová z organizace Reporters Committee for the Freedom of the Press prohlásila, že uvedené rozsudky přímo ohrožují svobodu slova garantovanou prvním dodatkem americké ústavy. „Vláda se snaží skrývat stále víc informací a novináři se musí stále víc snažit, aby se k informacím dostali. Když nebudou novináři moci utajit identitu svých zdrojů, lidé s důležitými informacemi se s nimi budou bát mluvit a veřejnost jako celek tím utrpí," říká Dalglishová.

V podobném duchu se nesou komentáře novinářů i mimo USA. „Poslední dva týdny jsou koncem svobody tisku, jak ji známe od aféry Watergate," burcuje slovenský deník SME v článku s názvem Novináři ztrácejí práva. Domnívá se, že bychom se v blízké době mohli dočkat konce investigativní žurnalistiky.

Argumenty proti

Existují ale i relevantní důvody pro to, aby novináři své zdroje zveřejnili. Leccos totiž nasvědčuje, že se svými zdroji nechali zmanipulovat – zveřejnili informace, které jim vláda prostřednictvím svých agentů záměrně pustila. Zvlášť pravděpodobné je to v případu Valerie Plameové. Její manžel, prominentní americký politik, totiž patří k velmi hlasitým kritikům prezidenta Bushe – obvinil jej například ze zneužívání tajných služeb. A někteří svědci tvrdí, že informace o angažmá jeho ženy u CIA reportérovi podstrčila přímo americká kontrarozvědka. Obdobnou motivaci lze nalézt i v Leeho případě.

Mediálně kritická americká iniciativa FAIR žádá reportéry, aby své zdroje zveřejnili. „Ochrana zdrojů je důležité právo novinářů, neměla by ale sloužit ke krytí vládních nepravostí," píše se v prohlášení FAIR. Novináři údajně v těchto případech neodhalovali informace, které si vláda přála skrýt, ale naopak pomáhali vládě očernit její protivníky. Pokud však novináři odmítnou své zdroje prozradit, bude zřejmě nemožné to dokázat.

Zamotává se to

Jak ze zapeklité situace ven? Nezaujatě je zapotřebí uznat, že právo novinářů na ochranu zdrojů má své opodstatnění. Pokud by soudy (či zákony, což je pravděpodobnější v českých reáliích) nutily novináře své zdroje prozrazovat, bude úměrně tomu klesat ochota potenciálních zdrojů sdělovat informace, které by médiím umožnily účinně provádět to, čím se ohánějí, totiž účinnou kontrolu vlády.

Na druhou stranu ani novináři nejsou lilium a nikde není psáno, že jen oni jsou ti jediní spravedliví tváří v tvář exekutivě a veřejnosti. A kdo by měl mít právo posoudit jejich jednání, než právě nezávislá justice?

V celé cause se točíme kolem pojmu „veřejný zájem". Média jím operují v tom smyslu, že je ve veřejném zájmu, aby novináři svou investigativní činností odhalovali možné úlety vlády. Na druhou stranu je v zájmu veřejnosti bezesporu i to, aby si novináři udrželi svou samostatnost a nestali se jen hlasateli názorů vlády, která kvůli své obrovské schopnosti shromažďovat a tvořit informace přece jen vždy bude pro politické žurnalisty důležitým zdrojem.

Nejmenované zdroje a jak fungují novináři

CO jsme (ne) vykradli

Není náhodou, že často se tento způsob referování objevuje v bulvárním tisku. Druhý prvek novinářské práce: Velká touha po nezávislosti nevyvážená odpovědností k veřejnosti. V naprosté většině případů považují novináři za základní normativ své práce svobodu a nezávislost, kterou chápou především jako nezávislost na politicích. Svoboda je podle nich základní podmínkou k tomu, aby mohli vykonávat svou funkci hlídacího psa vlády.

Svobodní a nezávislí

V zájmu rozpletení složitého klubka argumentů a souvislostí by si především měli novináři sáhnout do svědomí. Práce s nejmenovanými zdroji totiž poukazuje na dva prvky jejich práce.

Prvním prvkem je zvyšující se používání tajných zdrojů. Je totiž relativně snadné získat informaci od někoho, kdo si je jist, že jeho jméno se v souvislosti s onou informací nikdy neobjeví. Mnohem těžší je ale informaci potvrdit, v ideálním případě od zdroje, který se své jméno zveřejnit nebojí. Médiím tak hrozí, že se stanou nástrojem v rukou nějaké lobbystické skupiny, zastupující kruhy ať politické, či ekonomické. I čtenáři (diváci) podvědomě cítí, že nejmenovaný zdroj nedává takovou jistotu pravdivosti sdělení. Novináři by se proto pokaždé měli ptát sami sebe: Skutečně není jiná možnost, než použít nejmenovaný zdroj?

Navíc příliš časté používání nejmenovaných zdrojů zavání leností a povrchností. Není náhodou, že často se tento způsob referování objevuje v bulvárním tisku („Jak potvrdil nejmenovaný přítel Britney Spears…“).

Druhý prvek novinářské práce: Velká touha po nezávislosti nevyvážená odpovědností k veřejnosti. V naprosté většině případů považují novináři za základní normativ své práce svobodu a nezávislost, kterou chápou především jako nezávislost na politicích. Svoboda je podle nich základní podmínkou k tomu, aby mohli vykonávat svou funkci hlídacího psa vlády.

U chápání „svoboda od čeho“ (od politických vlivů) se ale novináři většinou zastavují a už neřeší otázku „svoboda k čemu“ (k jednání ve veřejném zájmu). Proto se ve vzácné shodě brání, mají-li pocit, že soudní příkaz zveřejnit zdroje zasahuje do jejich autonomie.

Máte, co jste chtěli

Pravověrné žurnalistické praktiky možná popudí názor, že by s nápravou stavu věcí měli začít u sebe. Je ale pravdou, že v poslední době ve více případech média (jako celek) nedostála nárokům, které má veřejnost právo klást na jejich chování („media performace“). Viz poměrně často analyzovaný případ druhé války v Iráku, kdy se americká i světová média stala co do faktů (zpráv) i co do názorů závislými na americké vládě. Čtenáři a diváci mají tedy právo očekávat, že novináři věnují své práci více péče.

Pro novináře to může v dnešní době, kdy hlavní modlou je rychlost, znamenat možná nepředstavitelnou věc: Počkat se zveřejněním sporné informace, dokud se ji nepodaří ověřit. I s rizikem, že konkurenční médium se zprávou vyrukuje dřív.

Zvláště od tištěných médií, jimž technická realita zařazování „bleskových“ zpráv zkrátka neumožňuje, bychom se mohli dočkat důkladnějšího přístupu. Zůstává ovšem otázkou, zda by titul věnovaný zevrubně propracovaným, i když méně aktuálním tématům, dokázal uspět na trhu.

Pokud ne, potvrdilo by se nepříliš dobré mínění některých novinářů o jejich čtenářích: Máte jen takové noviny, jaké si zasloužíte.

Miroslav Cingl

Před svrácenky 9

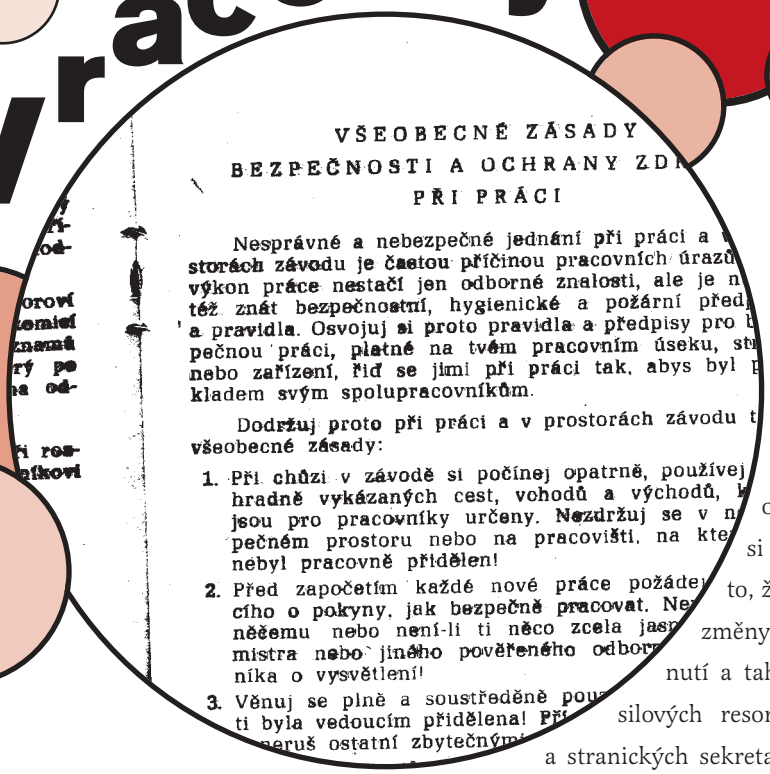

VŠEOBECNÉ ZÁSADY
BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDR
PŘI PRÁCI

Nesprávné a nebezpečné jednání při práci a v
storách závodu je častou příčinou pracovních úrazů
výkon práce nestačí jen odborné znalosti, ale je n
též znát bezpečnostní, hygienické a požární předp
a pravidla. Osvojuj si proto pravidla a předpisy pro b
pečnou práci, platné na tvém pracovním úseku, st
nebo zařízení, řiď se jimi při práci tak, abys byl p
kladem svým spolupracovníkům.

Dodržuj proto při práci a v prostorách závodu t
všeobecné zásady:

1. Při chůzi v závodě si počínej opatrně, používej
hradně vykázaných cest, vchodů a východů, k
jsou pro pracovníky určeny. Nezdržuj se v n
pečném prostoru nebo na pracovišti, na kte
nebyl pracovně přidělen!
2. Před započetím každé nové práce požádej
cího o pokyny, jak bezpečně pracovat. Ne
něčemu nebo není-li ti něco zcela jasn
mistra nebo jiného pověřeného odborn
níka o vysvětlení!
3. Věnuj se plně a soustředěně pou
ti byla vedoucím přidělena! Při
neruš ostatní zbytečnými

Je to takhle: Mám v jednom malém městě, kde jsem se něco nachodil s dřevěným kačerem, haldu knih. Ne stovky, ale tisíce. Tahal jsem je tam v taškách a pytlech celá 80. léta. A protože je více než zřejmé, že se do města svého dřevěného kačera vrátím na stálo až v době, kdy si už nepřečtu ani informaci o době trvanlivosti játrové paštiky, je třeba ty sklady knih zlikvidovat. Nekompromisně... Pustil jsem se do té řezničiny, ale moc to nejde. Kupky vyautovaných knih byly malinkaté a v jakýchsi návalech jsem z nich ještě zachraňoval jednotlivé exempláře se slovy: *Tebe nemohu opustit, kolegyně přemilená*. Jak jste jistě pochopili, letošní rok vás budu informovat o ušetřených knižních životech, neboť co titul, to radost. Tak začínáme.

Tenhle svazeček možná není regulérní kniha – i když jak pro koho. Vazba V1, tedy na skobičku, tiráž, cena 1 Kčs. I *Úvod* má. Píše se tam: *Jedním z hlavních činitelů soudobé etapy vývoje společnosti je nastupující vědeckotechnická revoluce, která od základu mění pracovní podmínky i podmínky lidské existence. Z této změny stále důrazněji vyplývají oprávněné požadavky na jednotné řešení otázek racionalizace práce.* Kdyby někdo z povereníků tušil, že ona vědeckotechnická revoluce bude křížovou cestou reálného socialismu, na jejímž konci však nedojde ke zmrtvýchvstání, protože ke konci se vůbec nedojde! Kdo ví, co se do podobných sešitků mělo vlastně psát...

Protože (a teď ohne legranda) my si pořád hrajeme na to, že všechny politické změny se dějou díky spiknutí a tahům na šachovnici silových resortů státních správ a stranických sekretariátů. A bojíme se přijmout pravdu, že stejně důležitou palicí, která do toho všeho buší, jsou nové technologie. Jejich existence nutí Moc, aby sladila krok (a držela tempo). Sláva říše Středu skončila tím, že mandaríni neinvestovali do námořnictva a zapouzdřili se kolem Velké zdi – teprve teď vycházejí ze stínu. Dost však politologie.

Já jsem *Zápisník bezpečnosti práce* v knihovně měl – a nechám si ho tam nastálo. I všechny tehdejší tiskopisy, dovolenky a žádanky. To jsou slzy a pot třiceti let mého života... Razítko. Podpis. Razítko. Podpis. Razítko. Podpis. Razítko. Podpis. Razítko. Podpis. Razítko. Podpis.

Třeba se zase dožijeme doby, kdy se bude na pracovišti (třeba v bance) podepisovat protokol o provedené instruktáži s dodatkem: *Jsem si vědom významu své práce a povinností dodržovat předpisy a pokyny k zajištění bezpečnosti práce, pracovní hygieny a požární ochrany*. To bude krásné!

Jakub Šofar

LITERATURISTICKÝ PRŮVODCE ŠTĚPÁNA KUČERY

Stejně jako Sarah Marie Schwarz, které patřil srpnový díl LP, i Miroslav Mařan chce zůstat před čtenáři v anonymitě. Tajemno je zřejmě programem nastupující literární generace...

Třísky z červené knihovny

(Poslední dvě věty téhle povídky jsem ukradl z prózy Adély Irmy Miencilové Láska.)

„Víš, kdo vymyslel model atomu? Niels Bohr. A víš, jak? Zdál se mu ve snu... Takže celá moderní fyzika vlastně vychází ze snu," řekla Nina a štíhlými prsty listovala v tlusté knize.

„Mně se v noci zdálo o tobě. Milovali jsme se," neřekl Mirek, protože by to k ničemu nebylo.

„Rozhodně nesmíme podceňovat titánský význam, kterého mohou nabýt sny," řekl H. P. Lovecraft z tlusté knihy na jejích kolenou.

I.

V té době si Mirek myslel, že už se všechno naučil. Byl ještě malý chlapec, když se poznali. Učila ho jíst příborem, přecházet silnici a snít. Ptala se, jaké čte knihy. Řekl pár jmen z čítanky. Poznala to. Vyprávěla mu o očistné funkci umění (tenkrát poprvé slyšel jméno Lolita) a do vlasů mu pletla větvičky. To léto bylo tříska, která se odštípla od stromu času a zaryla se Mirkovi do dlaně.

Když se Nina nedívala, učil se od ní, jak nosit masky, aby nikdo nic nepoznal.

Jednou večer se v koupelně zapomněla zamknout a Mirek ji poprvé a naposledy uviděl bez masky. Stál tam a koukal na její oči v zrcadle, kvetla v nich černá krajina. Nebe poraněné vichřicí kleslo skoro až na zem, uprostřed vichřice stál starý anglický dům a v něm mladá dívka mrznoucí u krbu. Nocí křičely divoké kočky a v té tmě Mirek spíš cítil než viděl kostel z desátého století a zvon s hořícím srdcem. To všechno měla v očích. Mirek pomalu vycouval z koupelny, netroufl si vstoupit do té krajiny, kde se po zemi jak kusy masa válelo potrhané nebe. Nikdy o tom spolu nemluvili.

MIROSLAV MAŘAN

Ale to bylo dávno. Teď si Mirek myslel, že už se všechno naučil, položil si na kolena tlustou knihu a dával Nině přednášky. Napodoboval nářečí intelektuálů, říkal paradox a respektive, vysvětloval jí, jak musí proškrtat svoje básně, aby dostaly ten správný švih (Mirek sám nikdy básně nepsal), říkal, že snít je blbost. Předčítal jí z mudrosloví národa slovanského, „škoda lásky, která padne vedle“. Poslouchala ho s laskavým úsměvem, jako když byl ještě malý chlapec a vyprávěl, že se stane kosmonautem. Pak to ale přišlo, víření bubnů, válečné barvy a mučení u kůlu.

Nikdo neví, kdy přesně to začalo a proč už nešlo přestat. Snad jí tenkrát neměl svazovat ruce tím páskem od županu...

Bylo jaro a milenci na Petříně se k sobě tiskli poplašení skřípavým zvukem, co se nesl nad Prahou. To Mirek s Ninou brousili čepele. Bez nože už k ní do bytu ani nechodil a z každé návštěvy se na něj do zrcadla šklebila nová rána. Hlavně kolem hrudníku, tam Nina tušila jeho duši. Pak si, polomrtví, vzájemně hladili rány.

Nino,

chci si s Tebou povídat, ne dopisovat, ale bůhví, kdy se zas uvidíme, tak to přece jenom zkusím takhle.

Chtěl jsem psát o tom, jaks mě naštvala, zranila a ponížila. Nutilas mě, abych do toho telefonu říkal věci, co působí debilně, když se řeknou nahlas, a pak ses mi poprávu vysmála, co jsem to za tragéda. Nebýváš cynická často, ale jednou za čas si umíš vybrat správnou chvíli, a pak to stojí za to. (I rána pěstí chutná líp než výsměch od holky, fakt...) Včera jsi psala, že si zkusíme prominout svoje krutosti. Zkusme to, a až se uvidíme, začneme úplně odjinud.

Takhle to přece nejde, celou dobu trvání našeho nevztahu se nimráme v maličkostech, zraňujem se nesmysly a podstatné věci jdou kolem. Říkej si, co chceš, ale tenkrát v té hospodě jsem Tě měl blízko, v nevyřčeném spíš než v mluvení. (Zní to hrozně divadelnicky, ale co na tom.)

Až k Tobě přijedu, nebudu se chovat jak nějaký zasraný intelektuál. Nebudem se rýpat v tom, kdo kdy komu přišlápl kuří oko, budem pokračovat v té chvíli z té sobotní hospody, ok? A nemusíme být tak vážní a tragičtí jako jsem teďkom já. Kdysi ses ptala, kde se v Praze kupuje legrace... Zkus to kdyžtak do příště zjistit...

Zatím se měj pokud možno krásně.

Mirek

Pěkně to Mirek napsal, dokonce před ní klečel na kolenou (Nina je jediná dívka, před kterou si klekl). V noci ji ze spánku pořezal na zádech.

Ráno si nic nepamatoval, ještě spala, potichu seběhl schody, šel pro rohlíky do krámu naproti. Trochu mrzlo, ale do asfaltu už se opíralo nedělní slunce a krásně se dýchalo. Minul pár lidí, ulicí projela poloprázdná tramvaj. Přál si, aby ještě ležela, uvaří kafe a přinese jí snídani na podnose... Vrhla se na něj, hned jak otevřel dveře. Pustil rohlíky na podlahu, ruku s nožem chytil v poslední chvíli. Loktem vysklil knihovnu, smýkl jí do kuchyňského koutu, srazila varnou konvici, teprve teď si všiml, že má pořezaná záda. Zápasili několik hodin, než se vyčerpáním rozplakala. Oddychovali.

„Musím do práce,“ řekla trhaně, „dneska mám odpolední.“ Mirek se odplazil pro lékárničku, potom si zapálili cigaretu, uklidili střepy a mlčky odešli na tramvaj.

V dubnu odjela do Anglie; válečnou sekyru hodili v metru pod přijíždějící soupravu. Nina se k Mirkovi přitiskla, ze zvyku sáhl po noži, ale včas si všiml, že ona má drápky zatažené. Ta vteřina byla další tříska, kterou Mirek ukradl času pro lepší představu věčnosti. Pak Nina ukončila nástup, dveře se zavřely, příští stanice Shotteswell, England.

Mirek vyšel z metra a rozběhl se. Když utíkal dostatečně rychle, splývalo mu okolí v narůžovělou šmouhu, v mlhu, a v té mlze neviděl, že běží sám.

II.

Zastavil se, až když už nešlo utíkat dál. Mlha se rozplynula a Mirek viděl, že stojí na

LITERATURISTICKÝ PRŮVODCE ŠTĚPÁNA KUČERY

MIROSLAV MAŘAN

vrcholku hory. Létali tam jen sokoli a občas vrtulníky. Mirek sestoupil trochu níž do lesa, našel jeskyni, vymetl kosti posledního poustevníka a usadil se.

Bylo léto. V jeskyni našel spoustu starých knih, četl je a přemýšlel. Ve vousech mu hnízdily včely. Nevadilo, že kolem nejsou žádní lidé, poslední dobou si s nimi stejně nerozuměl. Koukal na ně dolů, do údolí, a pohlaví mu zarůstalo mechem. Člověk je divný pavouk, můžeš mu tisíckrát vysvětlovat, ať zahodí kudlu, že je to dobré i pro něj... Je to pověra, že války vznikají v hlavách králů, potřeba nenávidět je u člověka stejná jako potřeba milovat, odi et amo, píšou v jedné bichli z jeskyně. Nina se mu to kdysi snažila vysvětlit, ale Mirek si zacpával uši a křičel na ni paradox! a respektive! jak nějaké zaklínadlo.

Nina psala z Anglie, že chodí zvonit do kostela a je šťastná, bohužel pošťáka roztrhali medvědi už na úpatí. Nesl taky dopis z Vatikánu, chtěli Mirka blahoslavit, Mircus Magnus, a Mirek seděl před jeskyní a živil se knihami.

Člověk potřebuje najít nepřítele. Když ho nenajde, hledá ho sám v sobě.

Člověk může být trvale šťastný, jedině když se odpoutá od všech vášní.

Člověk může být trvale šťastný, jedině když přestane být člověkem.

To je dobrá věta, však se k ní Mircus Magnus prokousával celé léto. Zrovna když ji tesal do kamene, zaslechl z lesa dívčí křik.

Rozeběhl se mezi stromy a uviděl Lolitu. Třásla se, schoulená pod skalním převisem a nad ní se rozpínal a kypěl medvěd. Mirek se na medvěda vrhl holýma rukama (nůž hodil tenkrát pod metro spolu s válečnou sekyrou) a zápasil s ním sedm dní a sedm nocí. Nakonec ho uspal četbou Tomáše Akvinského.

Potom vyhnal z vousů včely, vykoupal se v horské tůni a sestoupil s Lolitou do údolí.

III.

Pracně vzpomínal na lidskou řeč ze staré doby. Otočil se k Lolitě a zatroubil jako kamzík v říji. To nebylo ono.

„Paradox, respektive," řekl váhavě. Taky ne.

Potom ale sešli až k městu a stará řeč si Mirka našla sama.

„Nemáš cigáro... to nevadí, já mam, dáš si se mnou... co chceš dělat po škole, vejšku... víže tu zejtra hraje Mišík... láska je jako večernice plující noční oblohou... pudeš tam se mnou... co vlasně posloucháš za muziku... fak píšeš básničky... to mi musíš dát přečíst, já básničkám rozumim... než sem byl poustevnik, byl sem umělec... Švejka sem čet ve štrnácti... vyšla mi povídka v časopisu... chodíš s někym... to víže čeština má dva tisíce výrazů pro dámský přirození... no fak, japonština štyry tisíce... já rozumim všemu, od sochařství po bejzbolovou ligu... no a jak to vidíš s náma dvěma... nechci spěchat na tebe ani na sebe... ale příde mi, že teď je ta vhodná chvíle... neřikej nic, stačí, dyž mi dáš pusu –"

Lolita měla nehty popsané taháky na fyziku, a když se smála, zblblé vlaštovky se vracely z teplých krajin, přesvědčené, že zas přišlo jaro. Mirek jí vysvětloval, že je podzim, čas melancholických procházek a že vypadá dobře, když má člověk občas depresi, ale ona se smála bezstarostným smíchem nymfiček a zežloutlé stromy začaly nekontrolovatelně kvést. Zamiloval se.

Učil ji jíst příborem, jezdit tramvají a balit jointy, snít uměla sama. V noci si tajně zkoušela jeho masky. Leželi spolu a ona mu z jizev vybírala smotky babího léta.

„To máš od toho medvěda, ty rány?" zeptala se.

„To mám ze starý doby, eště než sem byl poustevníkem. Kdysi byl nad Petřínem vyhlášenej výjimečnej stav," usmál se.

„Musí to bolet..."

„Už ne, teďkom to spíš hřeje. V těch jizvách se drží slunce, víš."

„Co je to Petřín? Chci tam."

Vzal ji do Prahy o podzimních prázdninách. Seděli na schodech ve Zlaté uličce a čekali na jednoho literáta, co s ním měl Mirek dělat rozhovor pro časopis. Pod nimi Malá Strana, nad nimi Hrad, slunce zapadalo a pod schody hrál slepý houslista tklivé melodie. Jednu ruku měl Mirek obtočenou kolem jejích sotva rozkvetlých boků, tou druhou hladově loupal další třísku neumírání.

„To je fakt kýčová romantika," řekl, aby se neřeklo.

„Eště by moh bejt úplněk," zkusila si jeho masku.

„A na palouku by se pářili jeleni."

„Umíš si představit dva teplý jeleny, jak si to dávaj před Pražským hradem?" vyprskla. Smála se navzdory smogu a gotice všude kolem a Mirek ji radši rychle políbil, protože od jihu se blížilo hejno vlaštovek.

Lolita byla o sedm let mladší než Nina, ale někdy měl Mirek pocit, že jedna je za osmnáct a druhá bez dvou za dvacet. Jako Nina v dobách míru, i Lolita občas na ulici začala zpívat. A zdálky už bylo slyšet víření bubnů.

Vzal ji do Prahy o podzimních prázdninách. Seděli na schodech ve Zlaté uličce a čekali na jednoho literáta, co s ním měl Mirek dělat rozhovor pro časopis.

„Víš... v tom lese tenkrát, já tam nebyla sama... byla sem tam se svym klukem... on se šel akorát vyčurat a pak ztratil cestu... ale už mě zas našel... miluju ho... to on mě všecko naučil, jíst příborem, Petřín a tydlety věci... já dělala, že to neznám, abys měl radost... mám tě ráda, ale... nebuď smutnej... mrzí mě to... jinak seš vážně cool...“

„Cool v plotě,“ řekl Mirek polohlasem, když mizela zpátky v učebně výtvarné výchovy, nehty zmalované od vodovek. „Vrať se,“ řekl školní chodbě, „snesu ti k nohám slepého houslistu, jeleny i Pražský hrad. Co bys cítila, kdybych tě teď políbil?“

„Záleží, co si snídal,“ řekla by možná. Nebo by se jenom unaveně usmála, cizí, něčí Lolita. Z výtvarky byl slyšet smích, jakoby přišlo jaro, a do oken pleskaly zblblé vlaštovky.

IV.

Přišla zima. Pole za městem připomínala černobílou pohlednici nebo smuteční oznámení. To Mirek neviděl, běžel v růžové mlze, chtěl zmizet v horách. Ale i teploměru bylo od desíti k pěti a přišel mráz, že se nešlo ani nadechnout. Lesní stezku lemovaly zmrzlé sochy mladých poustevníků. Mirek radši zamířil na druhou stranu, k děrám, kde hořely ohně.

„Co chceš?“ zavrčeli vlčáci.

„Přicházím v míru,“ řekl Mirek a na znamení přátelství před ně položil láhev ohnivé vody.

„Co umíš?“ cenili tesáky dál.

„Sem umělec... Švejka sem čet ve štrnácti a vyšla mi povídka v časopisu..."

„LITERATURA JE LEŽ!"

„To každopádně, ale záleží na tom, jak se ta lež pomenuje.“

„A eště inťouš,“ zavyli.

„Byl sem poustevnik. Vymyslel sem větu, tesal sem ji do kame...“

„Větu si strč do prdele!“ Vrhli se na něj, někdo sekl tlapou a roztrhl Mirkovi svetr i s tričkem. Objevily se jeho jizvy, v nich odlesk plamenů z ohniště a smečka oslepená posvátnou bázní o krok ustoupila. „Ty vole, ten musel projít demonstrací... a fízláren... a kriminálů...“

„Co nabízíš?“ zeptali se vlčáci ještě trochu nedůvěřivě.

„Žluč. Spoustu žluči,“ řekl Mirek a byl přijat do smečky. Hledali smysl Vesmíru, a když ho nenašli v chlastu, vyšli do ulic, převraceli auta, dívali se do kanálů, dlažebkou do výkladních skříní, někde To přece musí bejt. Mirek se rychle učil jejich jazyk. Mrzlo a kostky jim z dlažby samy skákaly do ruky, aby se trochu zahřály, prokřehlé město se třáslo nedočkavostí při pohledu na zápalné láhve. Ale oheň v Díře pomalu vyhasínal. Když už poštípali všechny lavičky v parku, řekl Mirek: „Je hodně knihoven... hodně knih... hodně papíru,“ a sám přiložil rozepsaný dopis –

Nino,

včera se se mnou rozešla moje přítelkyně, dneska už o tom můžu aspoň psát. Jsem naprosto nepoeticky a nepateticky v prdeli. Vykouřil jsem hodně cigaret, ležím v popelu jak chcíplý Fénix a setřásám z ramen dlaně utěšitelů. Hledám v kouři Tvoji dlaň s čárou života až někam do podpaží...

– papír se zkroutil v rozpálené nic. A Mirek řekl: „Je hodně kostelů... hodně křížů... hodně dřeva...“ A za ten nápad byl zvolen vůdcem smečky, Mirek Moriarty.

Koncem roku jeden výtvarník pověsil nad Pražský hrad neonové srdce, aby Mirkovi připomínalo starou dobu, kdy ještě nebyl vlčákem. Dost se o tom psalo v novinách. „To srdce musí pryč,“ zavyl Mirek a posílal svoji pohublou smečku na Prahu, proti palisádě plexiskel a slzného plynu.

„Nestačí vymlátit pár výloh?“ kňučeli uštvaní vlčáci.

„Musíme zbořit všechno, celou starou dobu, a v rozvalinách vytvořit něco pevnějšího!“ štěkal Mirek Moriarty. Kecal, tvoření ho nezajímalo, ale z tlamy mu létaly zmrazky pěny, tak mu uvěřili. Našel nepřítele, i když ke klidu mu to moc nepřidalo.

Na Svatého Silvestra se vlčáci v horečce z hladu a z dělobuchů obrátili proti Mirkovi. Skočili po něm s vyceněnými tesáky a zježenou srstí, křičel hrůzou ve všech jazycích, co se kdy naučil, někdo sekl tlapou a roztrhl mu tvář, vyhodili ho z Díry ven do závěje. Byla poslední noc a tmu trhaly ohňostroje.

•

Ráno se Mirek probral, ani nekrvácel. Dotkl se obličeje, rozervaná byla jenom maska. Svlékl ji, bolelo to, ale ne tak moc, jak čekal... Mircus Magnus... Mirek Moriarty... Mikimaus... splývalo to. Zapálil si cigaretu, ale vypadla mu ze ztuhlých prstů, byla hrozná zima. Přemýšlel, jaktože v noci neumrzl. Otevřel dlaň, hřálo tam pár třísek. Stačilo to. Byl Nový rok a nad Prahou svítilo neonové srdce. „To je fakt kýčová romantika,“ neřekl.

Rozběhl se. Ještě nikdy se mu tak dobře neběželo.

Třeba uprostřed noci na opačný straně zeměkoule

Rozhovor se spisovatelem, překladatelem a historikem dr. Zdeňkem Mahlerem, scénáristou filmů Svatba jako řemen, Nebeští jezdci, Božská Ema a Amadeus.

Tak na začátek, pane doktore, jak se to vlastně má s vámi a s Gustavem Mahlerem?

Samozřejmě, že jsem po tom pátral, takže se mi rodokmen Mahlerů nakonec dostal do ruky z několika stran. Mahleři se u nás pohybujou už po Třicetileté válce, jsou to většinou krčmáři a jsou po staletí usazeni pouze ve dvou vesnicích: ve Chmelné a v Lipnici (což je ta známá Haškova Lipnice). V první třetině devatenáctého století se pak jistý Šimon Mahler usadil v Kaliští, a jeho syn Bernard, Gustavův otec, si na výjezdu z obce pronajal hospodu. Bratr tohoto Šimona, Marek, byl můj prapradědeček, takže Gustav Mahler byl můj vzdálený prastrýc. U Mahlerů nebylo nic tak zvláštního brát si křesťanky, a to udělal i můj dědeček, když se dal pokřtít, aby si mohl za manželku vzít babičku.

Mám pocit, že Češi a Židé jsou si v mnohém blízcí...

Kdysi jsem nadhodil profesoru Goldstückerovi, co si myslí o podobnosti českého a židovského humoru. Shodli jsme se na tom, že mají ohromnou spoustu společných znaků: černost, šibeničnost, sebeironii, bytí a nebytí, tak říkajíc „furt sranda“, a díky tomu, že obyčejní Češi a Židi měli podobný úděl, míří pohled jejich humoru zdola. Což je samozřejmě úplně jiná pozice, než humor některých národů, který míří shora dolů, nehledě k tomu, že existují i národy, které jsou v tomto ohledu jaksi celkově tuhé. Když si vezmeme naši situaci po Bílé Hoře, kdy nám byla poprvé „uříznuta hlava“ a 360 předních šlechtických a 30 000 měšťanských rodin muselo odejít do zahraničí, načež je vystřídalo 260 aristokratických dynastií, které mířily „do kořistní země“, tak plasticky uvidíme výchozí pozici naší národní existence posledních čtyř set let. Ti, co tu zůstali (většinou nevolníci) si museli vytvořit nějakou přežívací taktiku a ta největší kultura, která z nich vyrostla byla

Skladatel Gustav Mahler

Ti, co tu zůstali (většinou nevolníci) si museli vytvořit nějakou přežívací taktiku a ta největší kultura, která z nich vyrostla byla přirozeně plebejská: od Havlíčka přes Haška po Hrabala.

Třeba uprostřed noci na opačný straně zeměkoule

Časem se to do nich začne otiskovat, budou hledat svoje dědictví, něco o, co by se mohli opírat. Jistě, pojetí národního státu a národa se reviduje, posílila se pozice angličtiny jako technologického jazyka a kromě všelijakých německých či francouzských zájmů v Evropské unii (které se samozřejmě velice liší) je tu i myšlenka reevangelizace Evropy

přirozeně plebejská: od Havlíčka přes Haška po Hrabala. Plebejství je samozřejmě ambivalentní jev, ale styčným bodem českého a židovského plebejství je něco, čemu já říkám sůl Země: obrovská houževnatost a nezdolnost. Možná s tím souvisí i přimknutí se českých Židů k Československé republice po 1. světové válce: Češi byli s Židy nesrovnatelně víc zadobře, než tomu bylo třeba v Německu, Rakousku, neřkuli na Ukrajině a v Rusku. Podobáme se Židům i svým exodem – za posledních sto padesát let se skoro každých dvacet let událo něco, kvůli čemu se odcházelo ze země.

Větší část z těch padesáti generací Čechů, kteří v této zemi žili, spotřebovala dobrou polovinu energie k tomu, aby prostě PŘEŽILA a teprve z té druhé mohla vytvářet nějakou kulturu. Zatímco jiné národy na to měli tu energii k dispozici celou. Proč myslíte, že Masaryk došel k tomu, že českým programem je ideál humanity. No protože v našich podmínkách je to velice praktická zásada, my bysme těm agresorům někdy strašně rádi dali přes hubu, ale ono je jich moc...

Jsou tomu dva roky, co byl časopis České listy obviněn z šovinismu za to, že v něm byly podobné názory...

No samozřejmě. Ale teď už je to lepší. Ještě před pěti lety by člověka, který by o sobě řekl, že je vlastenec, přiřadili k dinosaurům. A přitom existuje jasná čára mezi vlastenci a šovinisty. Máte například vy ve své myšlenkové koncepci přivlastnit si cizí čtvereční metr? Tak vidíte. Dnes se říká, že mladí lidé žijí něčím úplně jiným než vlastenectvím. To ano, ale nežijí úplně jinde. Časem se to do nich začne otiskovat, budou hledat svoje dědictví, něco o co by se mohli opírat. Jistě, pojetí národního státu a národa se reviduje, posílila se pozice angličtiny jako technologického jazyka a kromě všelijakých německých či francouzských zájmů v Evropské unii (které se samozřejmě velice liší) je tu i myšlenka reevangelizace Evropy a snaha o znovuzavedení univerzalistické koncepce, která tu byla ve středověku a jejímž náboženstvím bylo křesťanství a provozní jazyk latina. Ovšem univerzalistická koncepce nikdy neměla demokratickou formu, ta přišla až s národním státem. Národní stát je dosud základním státním faktorem a národní jazyky základním formálním vektorem myšlenek. Žádný jazyk nemohu nikdy umět tak dobře jako mateřštinu a její omezování silně ochuzuje hodnotu mého myšlení a vědomí.

Proč jsou právě Čechy spjaty s tak strašlivým nesebevědomím?

Vysvětlím vám, co si o tom myslím. Brzezinski ve své „Velké šachovnici“ napsal, že Evropa je americkým předmostím proti Rusku. A my jsme středem toho předmostí. Myslím si, že není náhoda, že právě dnes tolik našich mužů pera píše způsobem: Tenhle národ nikdy neuspěl, je podřadný, nedokáže hospodařit na svém poli. To je základní motiv, který spatřuji v dnešní revizi hodnot, která samozřejmě není nestranná. Dnes se přehodnocují osobnosti a události tak, že se to obrací snad do větších krajností, než v minulé době. Rád to demonstruji na osobnosti našeho patrona svatého Václava, jehož pojetí se u nás nese v duchu dvou tradic – první je ten věčně klečící muž s až božskou poddajností, přicházející ve jménu kříže, druhá (vlastenecká) tradice posadila Václava na koně, dala mu kopí a štít a od 12. století funguje jako Rex perpetuus, věčný král. V téhle zemi mezi sebou bojují dvě legendy: Václav Myslbekův a Heydrichův. Přitom o osobnosti skutečného Václava Přemyslovce toho moc nevíme: vše výhradně z legend. Z nich jednu napsal sám Karel IV. V ní se mi moc líbí místo, kdy Václav jede v čele vojska proti vzbouřivšímu se knížeti Vraclavovi a podle dobového zvyku sesedne s koně a nabídne Vraclavo-

vi osobní souboj, načež se Vraclav poddá. Totéž nabídl Václav po letech Jindřichu Ptáčníkovi, který samozřejmě nesesedl, a tak Václav, který chtěl zabránit krveprolití, radši obětoval známý tribut. To, jak připomínám, byla ve středověku věc běžná a teprve ex post se jí z obou stran přikládal ten který význam. Budete se divit, ale vede se spor i o Husa. Existují lidé, kteří říkají: Co ten známý plnovous?! Vždyť ve středověku se vysocí církevní hodnostáři holili! Je to dost chabý argument ke zpochybnění Husa. Jednak k němu zřejmě za ty měsíce, kdy seděl v Kostnici nedocházel lazebník a navíc: zajděte se podívat do chrámu Svatého Víta na náhrobek Svatého Jana Nepomuckého. Má plnovous.

Myslím, že fenomén českého Járy Cimrmana, který na všechno přijde, ale nic nemá možnost využít, nespadl z nebe. Nemůžeme si za tu dědičnou frustraci sami?

Ale samozřejmě, jsme nedůslední, nedokážeme si až do konce udržet a využít, co z nás vychází, pouštíme myšlenky, hodnoty a potenciál po vodě. Co já jsem se nahučel do našich hudebních vědců: Jářku, nenechávejme Gustava Mahlera jenom německému a rakouskému kulturnímu prostoru, vždyť on patří sem a sám to říká: „Jsem na světě trojnásobný vyhnanec: jako Čech mezi Rakušany, jako Rakušan mezi Němci, jako Žid na celém světě, všude vetřelec, nikde vítán.“ Ano, jsou to občas malá a anekdotická fakta a detaily, které „seriózní věda“ neuznává. Ale jsou v logice věci, a kdyby se ta vzpírala, nedáte ten příběh dohromady. V pamětech, které zapisovala houslistka Wal Lechnerová, vzpomíná Mahler na službu (dalo mi velkou práci zjistit její jméno: Marie Cihlářová), která se o něj starala a po celou dobu jeho dětství Mahlerovi zpívala. Uměla podle jeho svědectví asi dvě stě písní a on byl jedno velké ucho. Zpíval i s hosty v tatínkově hospodě, která byla na tahu Praha – Brno – Vídeň. Když postavili v Jihlavě novou synagogu, maminka tam asi pětiletého Mahlera vzala. Když tam přišli, zpíval kantor, což se Mahlerovi líbilo. Ale jak se přidal chór, zakřičel: „Dost! Strašný!“ A začal zpívat sám. Lechnerová zaznamenala text té písně jako: „Eits a binko chassi.“

Byla to česká tovaryšská píseň „Ať se pingl hází.“ Samozřejmě už syna do synagogy nevzali. Těsně před smrtí si pak Mahler v Hodoníně psal text písně o zemi, kde napsal: „Chci navrátit se v kraj svůj rodný, víc po cizině nebloudit.“ Nedávno mě napadl jeden pán, jak si dovoluju prosazovat Mahlera do české kultury. Znám ho, je to hudební vědec-wagnerián. Mám pocit, že se snad rozhodl toho Žida do české kultury nepustit. Když ho tam ale nepustíme, tak to bude naše škoda.

Povězte mi o českém srdci...

Jestli kdy existoval člověk, který by se dal označit za typického Čecha, pak to byl Antonín Dvořák. Včetně toho, jak se nerad pohyboval. Brahms, který byl jeho příznivcem a věděl, jak důležitá je pro umělce Vídeň (sám tam přišel z Hamburku, Haydn z Maďarska, Beethoven z Bonnu), řekl Dvořákovi: „Podívejte se, já jsem bohatej, nikoho nemám, já vám všecko dám, když tu zůstanete.“ Dvořák se ale omluvil, že by ve Vídni nic nenapsal. S Amerikou to bylo jiné, to byl neutrální prostor. Novosvětskou přivezl domů s postojem, který by se dal formulovat slovy: To jsem vám přivezl jako dárek z Ameriky. Novosvětskou ovšem napsal v době, kdy znal z Ameriky jenom New York, teprve pak se vydal napříč Amerikou do Iowy. Když se vrátil, vypukla v roce 1893 hospodářská krize. Tehdy se zavřel ve svém newyorském bytě. Když cítil, jak se to řítí přes jeho hlavu, hledal útěchu v bibli. Dvořák neměl velké vzdělání, obecnou a varhanní školu, ve věcech textu byl

a snaha o znovuzavedení univerzalistické koncepce, která tu byla ve středověku a jejímž náboženstvím bylo křesťanství a provozní jazyk latina. Ovšem univerzalistická koncepce nikdy neměla demokratickou formu, ta přišla až s národním státem. Národní stát je dosud základním státním faktorem a národní jazyky...

Třeba uprostřed noci na opačný straně zeměkoule

V redakci jsme měli na starost leccos, od jazykového koutku po takzvaná „Živá“ slova, kde často vystupoval akademik Nejedlý a kde se projednávalo všelicos od koňské vozhřivky po situaci v Egyptě. Tenkrát jsme s kamarády prožívali celý vývoj velice intenzivně, a musím říct, že nalevo.

vždycky bezradný, ale začal si modrou tužkou v bibli zatrhovat, a když byl motiv delší než text, začal dopisovat. Dopisoval bibli! To, že si ho berou za svého Japonci a Američani, je způsobené geniální spontaneitou jeho lidství. Dvořák často hrdinně reagoval na potřeby svého etnika, věděl, že hudba ve fázi absence politiky je víc než hudba. Jeho vydavatel vyplatil Brahmsovi za symfonii třináct tisíc zlatých, Dvořákovi za Novosvětskou jen tři. A žádal, aby Dvořák na partiturách dovolil vynechat ve svém jménu háčky a čárky. A Dvořák zatím psal Slovanské tance, Slovanskou epopej, Dimitrije a Vandu.

Lidé znají vaše díla o Mozartovi a Emě Destinnové, Casanovovi a letcích z Anglie, Smetanovi, Gustavu Mahlerovi, Masarykovi. Kdo byl ideálem vašeho mládí?

Když jsem studoval na vysoké škole angličtinu a češtinu, napsal jsem jednou článek o Pickwickovci Samu Wellerovi, který jsem si mohl přečíst v rádiu, a tak jsem se do toho rádia uvázal napořád. V redakci jsme měli na starost leccos, od jazykového koutku po takzvaná „Živá“ slova, kde často vystupoval akademik Nejedlý a kde se projednávalo všelicos od koňské vozhřivky po situaci v Egyptě. Tenkrát jsme s kamarády prožívali celý vývoj velice intenzivně, a musím říct, že nalevo. Nebyli jsme příliš inspirováni klasiky, kteří ani nebyli příliš dostupní. Existoval ale jeden náš ideál, který byl obdobně jako my mladej a obdobně chytrej a obrovsky vzdělanej a líbilo se nám, že byl věčně obklopenej kumštýřema a ženskejma a že se i dopracoval určitého názoru na svět, za který byl nakonec ochoten dát hlavu na špalek. Byl to Julius Fučík. Chtěl jsem se s ním co nejvíc seznámit, takže jsem o něm přečetl všechno, co se dalo a moje zvědavost se ještě znásobila, když jsem jednou do „Živých slov“ pozval Gustu Fučíkovou. Hned ve dveřích mi vynadala, že s mými otázkami „Měl Zdeneček celou noc práci.“ Tím způsobem jsem zjistil, že manželka velkého mrtvého hrdiny žije s člověkem, který seděl ob tři kanceláře ode mě, byl to šéf politického vysílání, a myslím, že nikomu neublížím, když řeknu, že to byl studený a dost zlý člověk. Díky této příhodě jsem se o Fučíka začal zajímat ještě víc a rozhodl jsem se o něm natočit rozhlasový seriál. Chodil jsem točit na místa Epilogu „Reportáže psané na oprátce“, točil jsem u Baxů a dal jsem se zavřít na Pankrác na celu 267 s těmi, co tam s Fučíkem byli, což byl slavný policajt Kolínský a Němec zvaný Flink, který pomáhal vězňům, a proto směl zůstat v pohraničí jako střelmistr. Točil jsem a uprostřed práce mi spadly mandle, protože přede mnou stál šéf přes všechny věznice Kotál, který byl kdysi s Fučíkem v cele. A tak jsem se rozhodl, že budu mluvit vabank a řekl jsem mu, že je mi podezřelé, že Böhm vozil Fučíka po Praze, na Hradčany, do restaurací, a nikdo to nejistil. Tak jsem se dozvěděl, že pro tyto případy měli věznì, vysazení jako volavky, na noze ocelové lano připevněné kolem pasu a pod kotníkem, na koleně kloub, takže člověk mohl normálně chodit, ale jakmile by tu nohu ohnul víc a začal běžet, kloub by se zacvakl.

Tak jsem natáčel i v bytě, kde se 24. května 1941 sešlo sedm odbojářů. Bylo pěkně, majitelka bytu upekla buchty, uva-

řili si meltu, načež zabouchali gestapáci, kterých bylo devět. Fučík byl v té chvíli za dveřmi a měl zbraň, ale nepoužil ji, což se mu dodnes vyčítá. Já si z toho žádný závěr vyvozovat netroufám, ti gestapáci byli všichni ozbrojení a co se týče sebevraždy, tu měli všichni příslušníci našich zahraničních útvarů regulérně nařízenou, a přesto ji často nepáchali. Byl jsem po revoluci velice pro to, aby se sešla komise historiků, která by odborně zhodnotila „Reportáž psanou na oprátce“. Ta komise se skutečně sešla (později jsem se dozvěděl, že použili i ty mé rozhlasové nahrávky) a z jejich práce vzešlo to kritické vydání. Zjistili, že celá úprava „Reportáže“ byly ony dva vypuštěné odstavce z předposlední kapitoly, v nichž se Fučík přiznává, že rozehrál tu velkou hru a hodlá gestapo vodit za nos. Jmenoval Halase, Neumanna, Olbrachta a Václava Černého. Všechny údaje, které o nich gestapu dodal byly vymyšlené a nikdo z nich se do vězení nedostal, až na Václava Černého, kterého zavřeli až v roce 1944 v souvislosti s úplně jinou kauzou. Myslím tedy, že Fučíkovi se v konečném důsledku nedá upřít obrovská mravní velikost.

Jak vzpomínáte na rozhodování, zda i vy se zařadíte do jedné z oněch exulantských vln?

Kolem mě bylo tehdy několik kamarádů: Pepík Škvorecký, Miloš Forman a malíř Honza Brychtů. Prožili jsme tehdy s Jirkou Šlitrem týden rozhodování, kdy on, tak kosmopolitní typ skončil s větou: „To přece nejde!“ Sám jsem tehdy nevěděl, co zvolit, natož abych měl odvahu někomu něco radit. Padaly velice lidské argumenty jako: Mám tady maminku a jiní lidé zas říkali: Rusové to vyřešili za nás a zbavili nás všech morálních ohledů.

Když Miloš natáčel „Amadea“, šel filmovat do Žehušic, do obory s bílými jeleny, kam ho v dětství vodil tatínek. Technika ještě nedorazila, my jsme s Milošem leželi na trávě nohama od sebe a hlavama k sobě a Miloš mi povídá: „Víš, já chci udělat všechno pro to, aby mi nemohli upřít tuhle polovinu světa.“ A já zas řekl: „A já chci udělat všechno pro to, aby mi nemohli upřít tamtu polovinu světa.“ Což byly dle mého velice rozumné úvahy, protože tenhle svět je náš a nikdo nemá puvuár nám ho celej brát.

Miloš se jeví lidem jako cynickej frája, ale je to póza, kterou manifestuje svou obranu před krušným životem. Když jsme spolu v Connecticutu psali „Amadea“, měl tenkrát psy a z těch mu byl nejmilejší setr Mandy. Jenže Mandy se ztratila... Jednou Miloš přišel a říká: „Já sem se asi zbláznil, ale já jsem Mandy viděl. Pojď tam se mnou.“ Stáli jsme na břehu zmrzlého jezera a v tý hloubce ležela Mandy, která zřejmě běžela po břehu, uklouzla, a ten led se pod ní probořil. Vytáhli jsme ji vidlema a ten den jsme už nepracovali.

Druhý den ráno jsem se probudil a vidím, že Miloš přinesl lipku (ta je v Americe velice vzácná a drahá), zasadil jí a pod ní pohřbil Mandy a slyšel jsem ho jak zpívá hymnu. Ten pes a ta lípa a Kde domov můj. Však vy víte, že ty věci jsou strašlivě složitý a vynořujou se třeba uprostřed noci a na opačný straně zeměkoule, a teprve tam dostanou svůj význam...

Připravil

Tomáš Koloc

Byl to Julius Fučík. Chtěl jsem se s ním co nejvíc seznámit, takže jsem o něm přečetl všechno, co se dalo a moje zvědavost se ještě znásobila, když jsem jednou do „Živých slov“ pozval Gustu Fučíkovou. Hned ve dveřích mi vynadala, že s mými otázkami „Měl Zdeneček celou noc práci.“

Nekorektní

Jiří T. Král

Prapodivným způsobem naši politici ukazují, jak moc jsou literárně vzděláni, ačkoliv se navenek snaží působit jako lidoví tribuni. Naposledy se nevědomky odhalil ministr práce a sociálních věcí Zdeněk Škromach, který tak málem ztratil image ze všech nejžádanější – tedy masku rozšafného venkovského strýce obdařeného selským rozumem. „Jednoznačně chceme podporovat rodiny. Ale nechceme, aby rodiny žily z dětí," řekl podle serveru novinky.cz. Našinec se nejprve lekl, že Zdeněk Škromach neví, co je to dítě, a chtěl mu napsat, že je to takové stvoření, které nelze prodat na pokusy a ani s ním topit a které potřebuje tolik jídla, šatstva a ostatních věcí, že obálka s penězi na zábavu pro jeho majitele zůstává setrvale prázdná. Pak mu ale došlo, odkud že pan ministr čerpá své obavy. „Jedno dítě vydá na dvě jídla při přátelské besedě, a když bude stolovat rodina sama, postačí k nasycení předek nebo zadek, a když se trochu opepří a posolí, bude čtvrtý den velmi chutnat vařené, zejména v zimě," píše Jonathan Swift ve svém Skromném návrhu, jak zabrániti tomu, aby děti chuďasů nepřipadaly na obtíž rodičům i zemi, a jak to zaříditi, aby z nich veřejnost měla prospěch. A našinec má radost, jak Zdeněk Škromach dokáže mazaně varovat intelektuály s více dětmi před nepředloženými činy.

Pravdou ovšem je, že intelektuálů s více potomky zřejmě mnoho nebude, zvláště ne mezi literárními kritiky a publicisty. Ti zřejmě mají sami příliš mnoho práce se zvládáním své cesty k dospělosti. Jako mezi malými dětmi si totiž může připadat čtenář neznalý osobních animozit literárních kritiků, když se sem tam začte do dopisových rubrik či glos kulturních periodik. Z náznaků mu dochází, že Karel nemá rád Petra, Tomáš se nesnese s Jarmilou a Hugo nenávidí všechny, což se navenek projevuje tím, že každý tvrdí, že časopis toho druhého je příšerný, o kvalitě svého mateřského periodika ovšem nepochybuje. Pavel Kotrla si loni na stránkách čtvrtletníku Texty postěžoval, že fungování literatury brání nedostatek čtenářů: „Vždyť se neprodá ani těch několik stovek exemplářů. Host má náklad asi 1000 výtisků, Aluze 500. Literární noviny jsou na tom o něco lépe, mají asi 7 tisíc předplatitelů." Jednoho by ale napadlo, zda nedostatek čtenářů nemá třeba něco společného s kvalitou literárních časopisů, která žádných výšin nedobývá (ani tuto adresu není třeba z takového hodnocení vyjímat). Na takovou otázku ovšem jejich redaktoři zřejmě nemají čas, vyčerpáni pochybnostmi o práci těch druhých. Jen jednou do roka dochází k pozoruhodnému sjednocení kulturní fronty – to když ministerstvo kultury rozhoduje o dotacích. Pak je nutné důrazně žádat o finanční podporu kultury. Bez dotací by totiž kritici a publicisté nemohli myslet na sebe navzájem, ale začali by se třeba zabývat přáními čtenářů, což po nich žádný soudný člověk jistě chtít nemůže.

Některé literární kritiky by ovšem čtenáři měli peticemi žádat, aby si tito ve slovníku přečetli heslo objektivita. Asi jen stěží by se totiž do něj vešla situace, kdy v nějakém článku cosi hodnotí či o něčem informují, aniž by čtenáře unavovali informací, že to cosi nebo něco stvořili oni sami. Určité virtuozity v tom dosáhl Radim Kopáč, který například nedávno ve sborníku Literatura ve světě 03 sdělil světu, že loni vyšla „pozoruhodná antologie" nazvaná Jít pevně za svým imbecilem, kterou připravilo „nakladatelství Clinamen". Jak v Lidových novinách upozornila Daniela Iwashita, editorem zmíněné antologie byl právě zmíněný kritik, takže pozoruhodnější než pozoruhodná antologie je záhada, proč Radim Kopáč nepoužil ještě nějaké razantnější slůvko – třeba výjimečná. Sám ovšem v takovém počínání výjimečný není. Když o pár řádek píše ve zmíněném sborníku o časopisu Intelektuál, přičemž zřejmě neměl dost místa, aby uvedl, že je jeho šéfredaktorem, zmiňuje se také o měsíčníku Plzeňský literární život (čili Plž), který vede Vladimír Novotný. Ten před časem ve svém sloupku na Reflex-online důrazně upozorňoval, že vedle Hostu existuje ještě další literární měsíčník, a tím je pochopitelně Plž. A světe div se – jméno šéfredaktora pravděpodobně z vrozené skromnosti ponechal v tajnosti. Radim Kopáč v Psím víně v roce 2001 ironizoval počínání těch, kteří nekorektně prosazují knihy ze svého nakladatelství, případně si v něm vydávají díla vlastní, takže třeba poezie Tomáše Reichela „zaštítěná knižním vydáním může snadno vzbudit dojem, že je dobrá". Ejhle, stačily mu jen tři roky, aby se dostal na správnou cestu. Že by opravdu platila myšlenka psychoanalytiků, že silně odsuzuje-

zápisník

me zpravidla právě to, po čem nejvíce toužíme?

A když jsme u pozoruhodností – výroky, které lze označit tímto slovem, pronesl v rozhovoru pro Respekt někdejší ministr zahraničí Francie Roland Dumas. Za zapamatování stojí jeho obhajoba faktu, že Francie loni pozvala na návštěvu zimbabwského tyrana Roberta Mugabeho – Dumas: britský premiér si také podal ruku s Kaddáfím, redaktor: jenže Kaddáfí spnil podmínky Západu a změnil se, Dumas: jak víte, že se Mugabe jednoho dne také nezmění? (ostatně Francie má v tomto směru nemalé zkušenosti – když se koncem 70. let ujala sesazeného vládce Středoafrického císařství Jeana Bedela Bokassy, jistě se musel změnit a potlačit svou zálibu v kanibalismu; to Robert Mugabe jenom nechává vraždit a perzekvovat své odpůrce a bílé farmáře a své spoluobčany nekonzumuje). Z rozhovoru s Rolandem Dumasem vyplynulo, že nejlepší recept na všechny neduhy světa mají především Francouzi, což ostatní národy – jak jinak – příliš nechápou. Exministr si postěžoval, že Francii se nepodařilo prosadit „zásadní mírovou konferenci v konfliktu mezi Izraelem a Palestinci“, redaktor Respektu bohužel nepoložil otázku, jak by Francie před 50 lety reagovala na nabídku Izraele, že uspořádá zásadní mírovou konferenci týkající se Francie a Alžířanů.

Chovat se jako malé děti ovšem není pouze výsadou literárních publicistů. Ukázkovým příkladem je „Internetová petice vyjadřující nesouhlas s postupem státních orgánů vůči festivalu CzechTek 2004“ (petice.techno.cz). Fakt, že se letos některý z organizátorů festivalu na rozdíl od předchozích let zřejmě nenamáhal získat souhlas příslušného zemědělce, vedla naše svobodomyslné technaře k žádosti na „příslušné odpovědné úřady, kterým jsem demokratickou cestou svěřil(a) pravomoci k nakládání s veřejným majetkem, aby pro konání této největší hudební akce v České republice vyčlenily z veřejných fondů odpovídající pozemek“. Od lidí, kteří v diskusích na internetu odsuzují „blbý establishment“ (po česku vrchnost), který od nich nemůže nic chtít, zní taková žádost dosti podivně, zvláště je-li doprovázena dětinským vydíráním. „Předešlo by se tak problémům spojeným s porušováním vlastnických práv, rušením jiných občanů nebo poškozováním životního prostředí,“ stojí totiž v textu petice, což by jednomu mohlo znít jako vzteklé dupnutí: „Koupíš mi indiánka, nebo ti dál budu čůrat na dveře.“ Až technařům vláda ty indiánky opravdu koupí, dopadne to možná jako v La Fontainově bajce o vlku a psovi: budou dobře živeni, ale na oplátku jim vrchnost dá na krk obojek.

Zatímco zlobivé děti jezdí na technoparty, ty hodné brzy dostanou dárek od televize Nova. Ta totiž připravuje novou reality show nazvanou Milionový pár. „Dvanáct mužů a dvanáct žen ve věku od 20 do 35 let bude žít v luxusním penzionu. Podle toho, jak se budou utkávat s problémy společného soužití a se zadanými úkoly, by měly stoupat jejich šance na vítězství. Diváci budou každý týden rozhodovat, kdo z mužů a žen penzion opustí. Pár, který zbude, bude moci vyhrát půl milionu korun – pokud oba svolí a uzavřou sňatek. Další půlmilion obdrží, pokud manželství vydrží alespoň rok,“ popsaly novou soutěž Lidové noviny. S pravděpodobností hraničící s jistotou lze říci, že každý soutěžící by považoval za nepřijatelné, kdyby mu partnera našli rodiče tak, jako tomu bylo v minulých stoletích. Naše společnost naštěstí přeje pokroku, takže jim vysněnou druhou polovici najde divák a věno obstará televize.

Ale abych televizním stanicím pouze nekřivdil. Vysílají totiž i filmy, které dokážou pořádně narušit jistoty běžného diváka. Stačí, aby se začetl do televizního programu, a hned je jasné, že mu jen o vlásek unikají skutečná životní dobrodružství. Mohl by místo vysedávání na gauči například proniknout díky starým hodinkám do hyperčasu, a stát se tak pro ostatní neviditelným (Zloději času), prožít situaci, kdy bizarní vir má na svědomí první mrtvé a za pár hodin mohou zemřít miliony lidí (Smrtící selhání), nebo najít videonahrávku s Ježíšem a být kvůli ní unesen vatikánským církevním spolkem (Záhada vyvoleného). Anotace amerického filmu Doteky („mladí manželé jsou spolu už šest měsíců, ale Maria ještě nedosáhla se svým mužem orgasmu“), který byl inzerován jako drama, mu pak připomene, že Horatius měl pravdu, když tvrdil, že „nic nedal život smrtelníkům bez velké námahy“.

Tomáš Koloc: Asi tak

Basníci

Básníci se na svět rodí s proviněním
buď mají na účtu vraždy, odchody a zoufalství
anebo prostě za to, že se chtěli narodit
jejich život je neustálá konverzace s bahnem
i kdyby sami stokrát chtěli
ponořit se do hloubky bezejmenných vesniček
stoupali na recepční stoly a dostávali za manželky
malé mořské víly
s oblými pozemskými ňadry
prosťáček boží v jejich hrudi
visící na útlounké svislé nitce
znovu zakřičí hlubokým ženským hlasem:
Střecha se bortí děti se perou ty nemáš prachy a furt někam čumíš!
trochu to zabolí jako když doktor říká Teď to trochu píchne
ale do duše ve skutečnosti nedolehne nic:
Nohy jsou na špičkách, hlava je zvrácena naznak
a kuličky očí už zase visí na té útlé nitce
která nás spojuje
s Bohem

Všichni to dobře víme

Všichni to dobře víme, že od osmi ráno do čtyř hodin večer pracujem na tom, aby zkáza přišla dřív, přestože tuhletu pravdu jsme zatloukli hluboko do sebe, abychom žili. Přesto každý z nás ví, že jít proti proudu zkázy znamená denně deset kroků k propasti, abysme mohli udělat jeden zpátky.

Žalm

Přišel jsem, abych jak anděl pomáhal všem, kteří trpí.
Přišel jsem, abych jak ďábel zašpinil svou třaslavou duši.

Domov

Vyhráváš zdarma zájezd do rodného kraje
říká mi krásná dívka v moři mžitek
a stříbrná spirálka, která se proplétá černou krajkou
jí k tomu přikyvuje.
Povolení pana starosty už mám!
raduje se dívka
a líbá mě, překvapeného, na ústa
a zatímco vlak pode mnou ujíždí
mezi dvěma létacími domy
a oranžová prasátka traťových světel
sjíždějí po vitrínce s hasicími přístroji
do jezírka věčnosti
blíží se ke mně můj domov
vonící po hnoji a po závisti obyvatel
střecha nádraží je roubená sudetsky
z perónu smrdí knedlo-vepřo-zelo a skořice
a ta paní na peróně se mi zdá povědomá.
Možná je to družička, co mě učila ve školce

možná vedoucí závodní jídelny JZD
holčička vede pejska do kupé
pejsek je zpocený jako můj osud
uštval se snahou po svém spasení
zatímco po celou dobu jeho snažení
se ve vesnici vůbec nikdo nezměnil.
Lidi jsou všude malí, závistiví a chudí,
ale tady ve stěnách domů, v trávě a v lese je skryté kouzlo mého dětství
radost a pravda a hlazení
a štěstí z výkřiku a okamžiku,
dušení se, strach a návrat
do domova v němž se mezitím umístila lež,
rytmus první básničky a prvního ňadra, které jsem obejmul
v podzemí
školní jídelny
zatímco v kapse mi už tehdy harašil klíč od bytu, lístek na oběd
a lék proti rakovině žaludku, který se mi už stokrát vzedmul žalem,
že jsem se přibil mezi zelenkavé emailové stěny zkázy
Stojím na chodbičce zachmuřený strachem
když vlastně nemám co bych ztratil
a ten supící vlak mě žene vzhůru
ke hvězdám které svítí štěstím
a staniolem žluté barvy Vánoc
a světlehnědým oceánem piva
a modrající teplou barvou ticha

Bez názvu

Jednou se stejně budu muset zabít-
tak jako vlak vjíždí do tunelu,
tak jako kámen padá do hlubiny
tak jako příliš tlustý krajíc
padá na zem vždy tou namazanou stranou

Ráno

Když se roztrhaly mraky
je možné napsat báseň
o vůni který stoupá z rozříznutých stébel trávy
a nasycuje se pokropeným prachem cest
a dýmem upálené suché trávy
(co voní jak uzená koňská šíje)
ve vzduchu sušeného švestkového listí
ve vypařeném jeníkovském ghettu Židů,
tam kde se lidi kdysi brali na hůl
a zpívávali dlouhou táhlou píseň
že nelze přežít jinak nežli šidit.
A tak se dvě armády řadí v pochod
a unavené slunce padá dolů
a krev se úlevně a klidně lije
za tónů jednotvárné melodie
pokládám větvičky do ohníčku spánku
a dýchám na něj,
jenže vítr plive
do pláně kousky těžkých černých a studených bílých mráčků,
oheň mi sfoukne,
tak se dívám dolů
a vidím své tělo v jednom z těch dvou šiků
a slétám do něj v rychlém bezbolestném okamžiku

Haiku samoty

Samota je bezbřehá-
Řidiči dálkových autobusů
se ze svých boxů zdraví
rychlými vroucími mávnutími ruky

Je to zázrak, že jsme přežili

Je to zázrak, že jsme přežili:
když babička unikla z transportů smrti
když dědečka vytáhli z cyrhózy jater
Je to zázrak, že jsme přežili:
když nám při porodu k odumření mozku
chybělo třicet vteřin
Když naše vlastní dvojčátko skončilo v kafilérii
Je to zázrak, že jsme přežili:
když nás tenkrát ten soused stáhnul s tím kolem s trati pryč

a stokrát nás pánbůh tahal od okna
a stokrát nám místo jedu do břicha dal jenom hlad
Je to zázrak, že jsme přežili:
když se kolem nás v nouzi zázračně
objevovaly nové domovy a rodiče a andělé
a ty
čtyři rozchody s krásnou zelenookou Pavlínkou,
milovanou až k smrti,
a opustit
nezaslouženou Martinku, která si zasloužila
políbit každou část země po který chodily
její malý zaprášený zpocený nohy,
ztratit
tmavou královnu lásky, zrození a nebezpečí
Evu;
Je to zázrak, že jsme přežili:
že bylo dost chleba a sunaru a injekcí
v zemi, v níž jsme se narodili,
že jsme dostali tenhle jazyk, jehož básníci jsou jenom přehlíženi
zatímco jinde se proroci předhazují lvům,
že ten malý přehlížený kmen
jehož jste nechtěným a nespatřeným šamanem
nevymřel za války, ale vymře, zrodiv mesiáše, až tak za tisíc pět set let
a že to tak všechno mělo bejt

Šest, pět, čtyři...

Vyhřezlá bolest, bezmoc a beznaděj
se spojuje s vyhřezlou nenávistí
do houfu bolestiplných
proti surfařům života
a Pánbůh nad tím vším drží svoji hojící dlaň.
Jenže teplo nepronikne.
Hudba zpívajících tónů básně
mnou protéká jak připraveným strojem,
vychází ven ušpiněnými prsty
a schovává se do mrtvých schránek na horší časy.
Není, kdo by četl.
A tělo: přebytek v souladu svatby hmoty a protihmoty
drží se zuby nehty polystyrenové skály
a vlaje jak vlajka v silném horkém větru
sebezničení.

Kdy

Chtěl bych vědět, kdy se obejmeme,
kdy se tvé paty zaryjí do podpatků
a moje ruce do tvých pat,
kdy si tě za ně stáhnu dozadu,
kdy se obejmeme k udušení
dvoje ústa a dvě pohlaví jedno měkké, červené a pulzující klubíčko;
stát se uzdravujícím citrónem, studenou vodou pro tu druhou spálenou
pleť
ve slavnostní chvíli, kdy při premiéře-derniéře zvoní třetí zvonění
a pánbůh se na nás dva zevnitř dívá

Seedím v metru a čtu si o Milanu Kunderovi

Po pěti blbých stanicích
vzhlédnu a proti mně maminka
která má na těle zapnuté
děťátko za kabátem
Je v bundě a v šátku a hřeje se
leží a kouká se vševědně
a od světa dělí ho jedině
ten knoflík z hověziny
U Tyršovy školy na kopci
přemýšlím o spisovateli
co píše hudbu skřípavých
nečistých vysokých tónů
Dva kluci se na poli koulují
a já spěchám k dítěti ve kterém
myšlenky horké i studené
v jediném knoflíku končí

Možná

možná že to bolí i ten kamínek
ze kterého potom bude prstýnek

Tomáš Koloc: Asi tak

Za zastávkou

a já jsem postaven před prkna, která znamenají svět
a hnijou za zastávkou autobusu
malinká tříska z dubového stromu
se vysmekla, když se kácel les
jenomže tříska letí vzduchem bez třesení
i když se namočí do vlhkého a zšeřelého větru
i když se vznáší nad krajinou borovic a písku -
zatímco vevnitř se duše darmo drolí...
v šípkovém křovisku ihned po píchnutí
modlím se když je nejhůř k bezjmennému bohu
aby se duše od myšlení vyčistila
a slovíčka v ní až do kořínku shnila
a duše posedlá svou samožravou touhou
se otevřela,
provanula

Tvrdá skleněná láska

Plaveme ve mracích
a nad krajinou bzučí hudba
lesy se vzpínají
v břiše jiskřička radosti praská
voda objímá vodu
všechno je pospolu
jak vlna bez kapek
jak tvrdá skleněná láska

V hejnu bílých vran

V hejnu bílých vran letět železným tunelem na porážku zezadu vidím,
jak předním řadám stroj uřízl křídla
a padají do jezírka s vroucím olejem
potom se jezírko ochladí a tunelem přiběhnou řeznické dělnice loví
mrtvé vrány z oleje, škubou je, čistí a porcují
nakonec se maso uloží
do chladících boxů
a dělnice odcházejí domů
rozprostřou uprostřed pokoje svou širokou sukni a na ni si
posadí děti
s očima, které jim říkají Maminko, zmáčkni mě, mně se chce žít!
v tu ráno jako když boží syn vzal vraha za ruku vytéká
ze stisknutých
tělíček temná tma

Ošklivá

Jako hadrová loutka, která může kdykoli vletět do ohně
tancuju na houpačce až na špičce kůlu
opuštěné průseky otevřené tramvaje na konečných stanicích
klid a mírnější podoba zoufalství se dotýkají dlaněmi skrze sklo

Bití hlavy o zem

A já procházím světy fotky nefotím
vyletěl jsem tobogánem z bolševických novin
léto se někdy usmívá, ale na mně sedí strach
zapletl jsem se síti ve které mám plavat
a schovávám se na Olšanském hřbitově
u hrobu komisaře Javůrka
který zemřel 13. ledna 1882
v šedesátém pátém roce věku svého
sedím tu s lidmi, kteří prožili své životy jak měli
zatímco básníci umírají jakoby žili
a na skleněné věže tohoto města
pod kterým přesně jak pod mým zubem bouří fialový hnis
se spouští žlutý soumrak
Ježíši Kriste, ať jsi kdo jsi
modlím se k tobě, protože se nedokážu modlit k sobě
podej mi ještě jednou zase znovu svou těšící ruku
a ponoř mi hlavu do kyseliny
aby se rozpustily stíny
nechodit po špičkách mezi věžičkami křišťálových hraček
ale najít cestu polem nebo nízkou ulicí,
za kterou stojí vodou šumící stromy
seber mi tužku Gellnera a dej mi pero Šrámka
kotníky v obilí hlava v obloze mezi žebry červeň
hřbitov se zavírá, já už musím jít
doufám že se dá i básní pomodlit

Ze vtipných emailů

(Anonymní autoři)

Worth 1000.com

WRONG WAY
Worth 1000.com

Strž prostřede

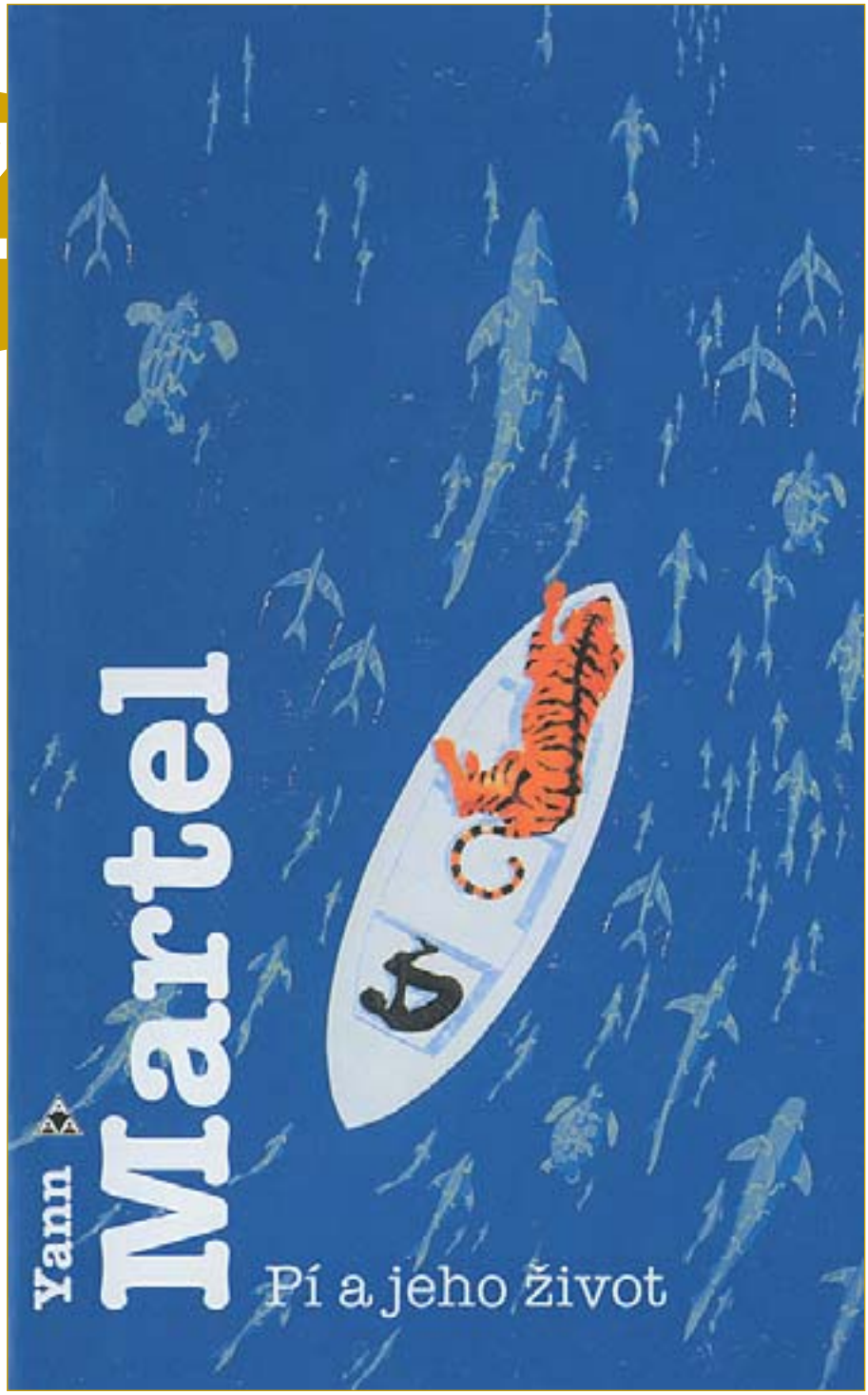

An eye on Pi

Mezinárodní vsuvka (kdo chce, může ji brát jako netradiční kurzík angličtiny)

Dobrá adresa se rozhodla stát se mezinárodním časopisem a publikovat i cizojazyčné texty. Jako průbojnici nového trendu jsme oslovili Maie Crumptonovou, dívku, která přišla do Prahy z Anglie (mimo jiné) naučit se boxu. Maie toho ví o literatuře víc než půl redakce DA dohromady, ale přesto jsme jí napoprvé dovolili jenom stručnou anotaci, aby se ukázalo, co v ní je. Na ukázku si zvolila román Pí a jeho život, který ve Velké Británii získal Bookerovu cenu. U nás už vyšel taky, ale nezískal zatím nic.

As you would imagine, the story of a young Indian boy named after a Parisian swimming pool was never going to be a run of the mill yarn.

Life Of Pi gives a touching and wry account of the adventures of Picine Molitar Patel, the thoughtful young son of a zookeeper who, along with his family, tries to emigrate to Canada.

A storm and some less than able Chinese seamen soon scupper their plans and Pi finds himself on a crowded lifeboat with a Royal Bengal tiger, a hyena, an orangutan and a badly injured zebra.

And so a battle of wit and strength begins between the boat's inhabitants as Pi struggles to survive among a menagerie of dangerous animals.

Yann Martel has taken an outrageously far-fetched premise and made it not only plausible but subtlety humorous. His account of life on the ocean leave you wondering if the book, which almost carries hints of William Golding, is really fiction or is actually based on a true story.

Perhaps you couldn't say that this book was impossible to put down, but you can certainly appreciate the fact that it is superbly written, well researched and completely worthy of the 2002 Man Booker prize.

Maie Crumpton

Pí na dohled

Jak vás asi napadne, příběh malého indického chlapce pojmenovaného podle pařížského plaveckého bazénu neslibuje zrovna volné pokračování Káji Maříka.

Knížka Pí a jeho život nabízí dojemný i sarkastický záznam dobrodružství Piscina Molitora Patéla, zvídavého synka majitele zoologické zahrady, který chce spolu se svou rodinou přesídlit do Kanady.

Bouře a činští námořníci, kteří by ale neprošli ani v průměrné škole pro plavčíky, však jejich plány brzy zhatí. Zničehožnic se Pí nachází na poněkud přeplněném záchranném člunu. Spolu s ním jsou tam bengálský tygr, hyena, orangutan a zebra s ošklivě zlomenou nohou.

Aby Pí v tomhle nebezpečném plovoucím zvěřinci přežil, musí mezi pasažéry na člunu začít nelítostný souboj – bitva mezi rozumem a hrubou silou.

Pro vymyšlení takové zápletky potřeboval Yann Martel fantazii opravdu bohatou. Dokázal ji však rozehrát nejen věrohodně, ale i se subtilním humorem. Záznam života uprostřed oceánu je tak přesvědčivý, že začínáte váhat, jestli je tenhle román s mírně goldingovskou atmosférou vážně celý vymyšlený. Jestli nakonec nevznikl spíš na základě skutečného příběhu.

Možná byste řekli, že napsat knížku s takovou zápletkou není až tak nemožné. Pak ale určitě oceníte, že zrovna tahle je napsaná skvěle a že se na ni autor taky patřičně vyzbrojil rešeršemi. Stručně řečeno: Bookerovu cenu za rok 2002 si zasloužil dokonale.

Přeložil
Michal Schindler

Caparti děkují

Další objevy z likvidovaného bazaru v Železné. Cédéčko **Alive in 95** vydala holandská firma Samson records. Je na něm výběr patnácti kapel a snad jsem dobře pochopil, že se jedná o bandy, které vystupovaly na festivalech. Není zřejmé, jestli se jednalo o akce pouze v Nizozemsku – ale asi ano, žádné z těch „shromaždišť" neznám: *Waterpop*, *Halfway*, *Racism Beat It*, *Metropolis*, *Pukkelpop*, *North Sea*, *Pinkpop*. On by se nějaký holandský šílenec zase těžko vyznával třeba v cd vydaném k českobrodskému *Rock for People*. Z cd znám minimum jmen, ale je to spíš tím (nechci si fandit), že zrovna takovouhle muziku neposlouchám: *Die Krupps*, *The Watchman* a *Deus*. Ty ostatní se jmenují *Cold Water Flat*, *G. Love and Special Sauce*, *Morphine*, *Gutterball*, *White Zombie*, *Nyack*, *Bivouac*, *James Hall*, *The Cords*, *Umfufu*, *Moondogs*, *Alison Gross*. Že vy je znáte? Fakt jo? No tak jo... no!

Byl jsem na schůzi a už tam jsem se ošíval, že si něco musím zakoupit. Nejbližší byl bazar na Národní, hrkl jsem tam, one-two-three: **Leonard Cohen** – *Ten New Song*, starej dobrej kanadskej bard a jeho poslední deska z r. 2001 za poměrně slušný peníz – 260. Cohen dělá v muzice trošku podobný věci, jako třeba Medek nebo Miró: pomalu se oprošťuje od všeho navíc, od „trylků a nadlinek", ve zpěvu a muzice, až zůstávají jakési archetypální songy. Nejde ani o minimalismus, jde o čistý tvar bez příměsí, je jako alchymista, který se snaží získat co nejčistší zlato. Samozřejmě by to mohlo končit jen jedním tónem a jedním slovem, ale při Cohenově pomalosti „vypouštění" cd na trh to nehrozí. Ten způsob je pomalý v tom, že pokud ona čistá píseň není opravdu kvalitní, tak bez „ověsků" nefunguje. A Cohenovi to většinou funguje. Starý bard už se taky nemusí nikam honit... akorát by snad ještě mohl vystoupit tady u nás.

Teď musím napsat o jednom velkém šméčku – to se tak stává v českých luzích a hájích. V Levných knihách v Jindřišské ulice prodávali podivuhodná céda za 19 korun kus. Zakoupil jsem zaprvé: **Arthur Brown**, *Speak No Tech*. 16 skladeb, booklet bez informací, fy Selected Sound Carrier (Switzerland). Brown je pro mě podstatná postava: poprvé jsem ho viděl v jednom vydání ve své době neskutečně „emerického" časopisu *Pop Music Expres*, který u nás vycházel v letech, kdy Češi a Slováci ohrožovali Moskvu v čele se soudruhem Brežněvem. Anglický zpěvák a varhaník byl prvním, u koho jsem zaznamenal happening, malování na tváři, ohně – prostě psychedelický happening londýnského undergroundu konce 60. let, taky tomu odpovídal celý název kapely: *Crazy World Of Arthur Brown*. U nás jsme pod vizuální pó-

Strž (velký recen prostředek)

Celé je to hodně podivné, nicméně fyzicky to existuje (na cd je značka OSA a Made in Czech). Zadruhé, taktéž za 19 korun, Heads Hands & Feet – kapela ze studiových hráčů...

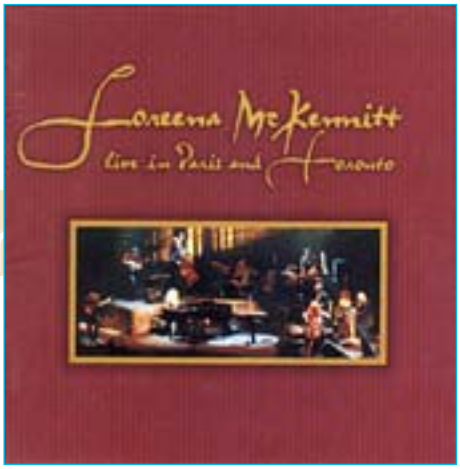

diovou prezentací měli na mysli poskakujícího V. Neckáře a potácejícího se K. Gotta. Takže Browna jsem neslyšel (hlavně jeho první eponymní deska je zásadní), ale věděl jsem o něm. Další jeho kapelou byli *Kingdom Come*, pracoval i s Klausem Schulzem, přestěhoval se do Kalifornie... Jenže na mé oblíbené vyhledávací stránce výše jmenovaná deska vůbec nebyla. Tak jsem se musel pustit hlouběji do virtuální sítě: základní materiál vznikl ve spolupráci s producentem *Blondie* Craigem Leonem, deset prvních skladeb vyšlo na limitované LP (1000 ks) v r. 1981. Hodně experimentální album, znáte tyhlety *Krafterky*? Bonusové věci (6 kusů) jsou ze začátku 90. let – tady asi zapracovali nějací piráti. Celé je to hodně podivné, nicméně fyzicky to existuje (na cd je značka OSA a Made in Czech). Zadruhé, taktéž za 19 korun, **Heads Hands & Feet** – kapela ze studiových hráčů, s hlavní hvězdou, kytaristou Albertem Leem (*Poet and the One Man Band*) a zpěvákem Tony Coltonem. Všichni jsou asi slušní instrumentalisti, bigbít ovlivněný country, natočili v letech 1971–1973 tři dobré desky, tahle (*Home from Home*) je z r. 1996 a jsou na ní nahrávky kolem r. 1968, celkem 11 kousků. Lee pak hrál třeba s E. Harisovou a doprovázel E. Claptona. Zde sice booklet je (a vydavatel, See for Miles, je zárukou), ale i tak je to podivné. Za třetí – **The Flamin' Groovies**. O nich jsem neměl ani tušení, nicméně jsou uváděni jako velice důležitý americký soubor, kultovní kapela působící v prostoru San Francisca od poloviny 60. let a patřící do hippieskultury či proto-punku. Hlavní postavou je kytarista Cyril Jordan – kapela vydala asi dvacítku alb. Tohle za těch 19 korun (je úplně bez informací) má název *Shake Some Action*. Tak se jmenuje řadovka z r. 1976, jenže ta neobsahuje skladby uváděné zde. Takže: v r. 1999 vyšlo 2cd (119 minut) *Shake Some Action Live With the Flamin' Groovies* (37 skladeb), což je jakási kompilace a z té bylo na zakoupené cd vybráno 14 skladeb (fy Westminster Recording). Třikrát 19 je 57 korun za tolik muziky. A pak že jsou ty hudební firmy zlý...

O **Loreeně McKennitt** jsem už taky psal. Rusovlasá Kanaďanka, zpěvačka, skladatelka, hráčka na piano, varhany, harfu a akordeon, patří ve své oblasti (nejvíce se mi líbí označení keltská new age) ke hvězdám první velikosti. V r. 1998 podnikla velké turné po Evropě a Severní Americe (*Book Of Secrets*) a nahrávky z Toronta a Paříže pak „propustila" na 2CD *Lorrena McKennitt Live. In Paris and Toronto*. Celková stopáž – 97:24, 17 skladeb, mimo vlastních textů i Tennyson nebo Shakespeare (*Cymbelín*). Vystupovalo s ní ještě dalších 8 hráčů – niněra, kytara, oud a bouzouki, cello, percussion, housle, akustická basa, varhany. Za 399 korun. K tomu není více co říci. Kdo tam chce co slyšet, nechť to slyší...

Jakub Šofar

Gromanova historická drtička

Drama srovnatelné (málo ale přirovnávané) s bratry Mašínovými a jejich skupinou. Nicméně Luža už o tomto svém činu několikrát vypověděl.

Stále stejní bardi

Vyšel soubor rozhovorů s exilovými českými historiky – skoro samé dávno propláchnuté bahno.

Do studené vody se má skočit rovnou, aby nepříjemný pocit rychle odezněl. A tak rovnou přiznejme, že kniha rozhovorů Pavla Palečka s českými historiky starší generace, nazvaná Exil a politika, je souborem ne právě povedených rozhovorů. Nejsou vedeny profesionálním žurnalistou a v tomto případě je jim to na škodu.

Pavel Paleček je doktorand historie na Masarykově univerzitě v Brně, zabývá se mezinárodními vztahy, historií komunistické perzekuce a dějinami přírodních věd. A tak ho při vedení interview zajímají děje, politika a vztah zpovídaných k historii. Stranou nechává jejich pocity, vnitřní hnutí, dojmy, myšlenky. Například Bořivoj Čelovský mu o svém mládí v protektorátu řekne: „Když mě Němci na Radhošti chtěli pověsit, zachránil mne jeden feldvébl…“

Kolik potkáte lidí, kteří měli krátce před pověšením a můžou o tom vyprávět? Co se mu honilo hlavou, jaký je vlastně strach před smrtí, zvlášť před smrtí zbytečnou a nečekanou? A vůbec, jak se to Čelovskému vlastně přihodilo? Byl sice proti okupaci, ale přece jen ještě mladý na skutečného partyzána a něco platného odbojáře. Paleček se ale raději dál věnuje česko-německému potýkání.

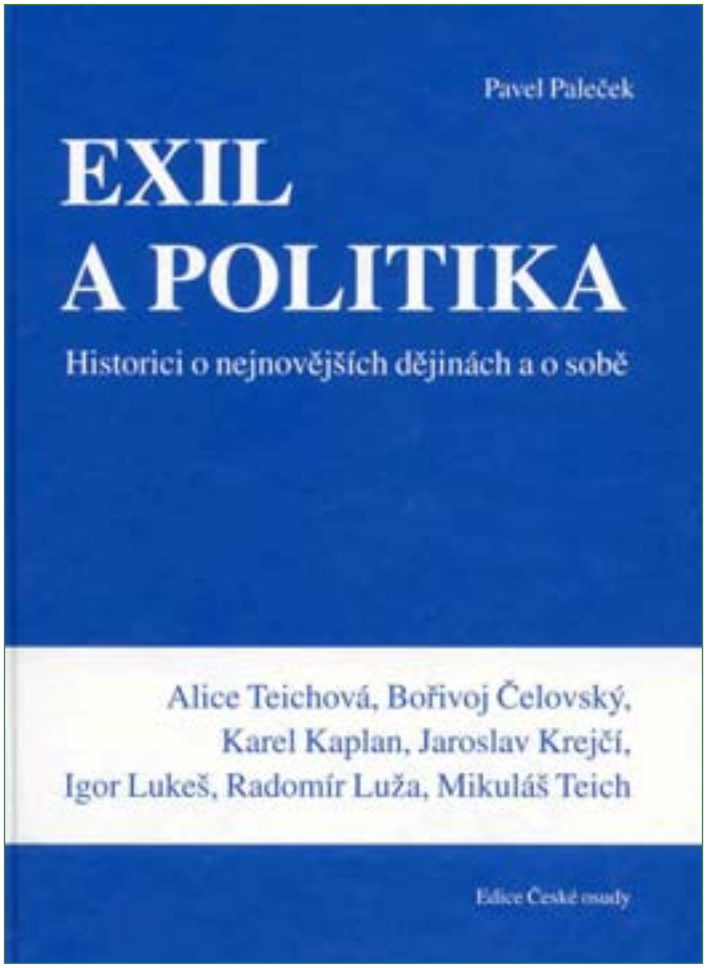

Karel Kaplan zase autorovi otevřeně přizná, že na přelomu 40. a 50. let nedokončil studia Vysoké školy politické a sociální. Autora rozhovoru to už ovšem nevede k dotazu, proč a jak se mu to povedlo, jaký byl důvod? Jak se tato líheň pozdějších stranických kádrů dala opustit, jak to na ní vůbec vypadalo? A jak se vlastně Karlu Kaplanovi následně podařilo dostat se do aparátu strany? Proč přešel z Karlovy univerzity na stranickou školu? Zajímala ho v padesátých letech víc politika než škola? Paleček se ale raději ptá na nevzdělanost jiných mladých aparátčíků té doby. Když se na jiném místě Kaplana přece jen otáže, jak se dostal do ideologického oddělení strany, jestli tam byl nominován, vybrán, nebo jestli mu někdo pomohl, historik odpoví jen: „po dokončení studia Institutu společenských věd ÚV KSČ.“ Paleček Kaplanovu vytáčku neprohlédne nebo prohlédnout nechce. Místo, aby se ptal znovu, nechá téma padnout pod stůl.

Kolovrátek

Formální a profesionální nedostatky by ovšem ještě nebyly největším hříchem. Hlavní problém těch rozhovorů je, že oslovení historici o sobě, svých výzkumech a o svém exilu (kterým všichni prošli) neříkají nic, co by už jinde (a někteří i několikrát) neřekli či nenapsali. Že třeba manželé Mikuláš a Alice Teichovi jsou jedni

z posledních skutečných marxistů, to dokázali celou svou prací. Pravda Radomír Luža, syn za války zbytečně zahynuvšího generála Vojtěcha Luži, vůdce českého armádního odboje, šel a společně s dalšími partyzány popravil vrahy svého táty. Drama srovnatelné (málo ale přirovnávané) s bratry Mašínovými a jejich skupinou. Nicméně Luža už o tomto svém činu několikrát vypověděl. Že byl Jaroslav Krejčí naopak synem protektorátního premiéra je také známý fakt a knize dává zajímavé pnutí. Pnutí, které ale Paleček nijak nevyužívá.

A ani další oslovení historici neříkají o sobě, svých názorech a životě mnoho překvapivého. Česko-kanadský historik trávící penzi v Heřmanicích na Karvinsku Bořivoj Čelovský například znovu opakuje svůj už mnohokrát vyřčený odpor ke všemu německému. Už v knize Krize českého tisku napsal, že současná Česká republika žije z německých peněz, v životopise Emanuela Vajtauera už přirovnával EU k následovníku nacistické vize Nové Evropy.

Čelovský se dodnes vyrovnává s traumatem (a tím je mezi svými vrstevníky dobře viditelnou výjimkou, tedy stojí za pozornost) pasivního prožití protektorátu: „Cítím vinu za svou bezmocnost a za malé kompromisy, kterých jsem se dopustil, abych se uchránil před okupanty. Spolužák Jošt Bass, syn ostravského rabína, neměl šanci z pasti utéct, chodil po městě s Davidovou hvězdou na kabátě a žádný z pokusů, jak zachránit osmnáctiletého mládence před transportem, nevyšel. Jeho velký kamarád Jenda Borovec se nemohl vyhnout vstupu do německé armády, protože jeho otec byl Němec. Jeho dopisy z fronty jsou plné nenávisti ke všemu německému.“

Stejně tak plný opatrnosti vůči současným Němcům je také Čelovský. Je znám jako zapřísáhlý odpůrce všeho německého a sudetského zvlášť. Také v Palečkově rozhovoru dává této své vášni volné otěže: „Znalost dějin Třetí říše mne vede k opatrnosti. Hledím si s nedůvěrou na přátelská gesta sudetských Němců, podložená německými penězi, vůči českým intelektuálům.“ Karl Popper, autor Bídy historicismu, by se nad tímto výrokem zaradoval. Nejenže dějiny podle Čelovského jaksi zamrzly, ale dokonce ani lidé se nemění. Aniž by se zabýval sociologií a jejími trendy a zákonitostmi, odvozuje, že Němec roku 1939 je stejný jako ten dnešní. Vždyť Třetí říše a sjednocené Německo jsou jedno tělo, jedna duše, jedna vztyčená paže.

Bylo by složité s Čelovským polemizovat pomocí historicko-filozofických diskurzů. Navíc by to bylo také zbytečné. Čelovský je totiž v otázce česko-německého vztahu ideologem, politikem, nikoli historikem.

Kaplanovi karlínští kucí

Také komunistický historik, bývalý člen KSČ, v 60.letech konzultant pro historii v Ideologickém oddělení ÚV KSČ, pozdější chartista a emigrant Karel Kaplan se v Palečkově práci opakuje. Opakuje své výzkumy kolem Gottwalda a jeho grupy, které už mnohokrát publikoval a ještě jistě publikovat v různých modifikacích bude. A také opakuje naučené fráze všech vyloučených reformních komunistů.

Generace nadšených mladíků, kteří v roce 1948 vstupovali do strany, tehdy podle Kaplana došla k závěru, že „se má udělat něco dobrého pro lepší svět, svět sociálně spravedlivý a pro zabezpečení republiky. Tyto ideály v nás byly a my jsme byli mladí, věřili jsme – já jsem věřil –, že tato cesta musí projít těžkými otřesy a že jsou to nepřátelé, kteří chtějí tuto cestu znemožnit. Tomuto jsme, tedy většina z naší generace, uvěřili, a proto jsme byli dlouho přesvědčeni o oprávněnosti a správnosti politických procesů.“ Když se Paleček nevěřícně připtává, zda se vážně dalo politickým procesům věřit, odpovídá Kaplan ještě jednoznačněji: „Zkrátka jsme věřili, že procesy jsou oprávněné a správné. Také je důležité si uvědomit, jaká byla politická atmosféra v té době. Byla vyhrocená proti nepřátelům. Nevěděli jsme, že je to špatné, dozvěděli jsem se později, že procesy byly zcela vykonstuované.“ Kaplan dokonce tvrdí, že jeho generace byla zneužita. Jenže zneužiti byli jen ti, kteří zneužití být mohli nebo být chtěli. Právě kniha Palečkových rozhovorů ukazuje, jak jeden mohl být v 50.letech zneužit a jiný (třeba právě Bořivoj Čelovský) musel emigrovat.

Nikdo se ale Kaplana neptá, a tak on samozřejmě ani neodpovídá na to, proč věřili, proč věřit chtěli, zda víra roste ze strachu a taky zda historik moderních dějin může zpětně popisovat děje, které sám prožíval omámen vírou a strachem. Paleček nakonec alespoň klade otázku, zda historik má být apolitický. Kaplanova odpověď ukazuje člověka, který ví, že sám byl mnohdy zaujatý, politicky až příliš angažovaný, i když se snažil ustát svou profesionalitu, jak jen to šlo: „Historik by se neměl příliš angažovat v politice, protože ta vždy dává ideologickou šablonu. Dnes není možné angažovat se ve vědě i politice, obojí je časově velmi náročné.“ Jenže pak se nabízí opět nepoložená otázka, co kdyby se dalo stihnout dělat politiku i historii, bylo by to přípustné? Naštěstí se Paleček ani Kaplan nevyhnuli kontrastu, který na konci 50.let mladého historika konečně přinutil začít pochybovat. V roce 1958 se jako pracovník aparátu dostal k materiálům z archivů StB. „Byly to hrozně mučivé dny, často jsem o tom přemýšlel a nemohl spát. A to jsem ještě nevěděl všechno.“

Rozhovor s Karlem Kaplanem je tak nakonec praktický aspoň pro čtenáře jeho četných knih. Ukazuje totiž metodiku, kterou je jeden ze zakladatelů studia českých soudobých dějin zvyklý používat, metodiku, která (opřena o jeden stěžejní archiv a dávno nastudovanou literaturu) dnes ztrácí pevnou půdu pod nohama, jak do

Stiz (velký receptor prostředek)

historiografie nastupuje nová generace zvyklá na pestřejší spektrum materiálů. Když totiž Kaplan odcházel do exilu, aby zveřejnil materiály z archivu KSČ, odvezl si s sebou z archivu strany převzaté materiály. V Mnichově v 80. letech právě z nich čerpal a přidal archiv Svobodné Evropy. Také později, v době, kdy už byly archivy otevřeny v mnohem širším záběru a kdy se dalo vycházet z mnohojazyčné zahraniční i domácí literatury, používal Kaplan stejnou metodu. Velkou roli v jeho práci hraje osobní zkušenost, vzpomínka, paměť, a tak je Kaplan nakonec málo profesionálním historikem, ovšem až obdivuhodně poučeným a vzdělaným pamětníkem, jehož výpovědi budou jako takové brát historici mladších generací. Sám Karel Kaplan k tomu v Palečkově rozhovoru říká: „Nedovedu si představit, že by mladá generace mohla popsat třeba fungování komunistického aparátu. To bez zkušenosti nejde. (...) Směrnice pro činnost stranického aparátu jsou jen směrnice, praktická řešení se dělala úplně jinak, podle toho, jak šel život."

Důsledek tohoto pamětnického přístupu je třeba vidět ve spekulacích, které Kaplan v rozhovoru před ochotně naslouchajícím studentem rozvíjí. Například, jak sám říká, nedovede pochopit, proč Gottwald nechal popravit Slánského, když stačilo pár měsíců počkat, protáhnout proces odvoláním, Stalin by zatím zemřel a (podobně jako Husák ve svém procesu) odsouzení by byli zachráněni. Zatím, jak Kaplan poznamenává, chtěl mít Gottwald vnucenou nepříjemnost rychle odbytou. Navíc nemohl odhadovat budoucnost, Stalinovu smrt ani svoji v rychlém sledu. Vkládat do dějin takovéto spekulace nemá smysl. Zvlášť když Kaplan jako historik komunistické strany ví, že už v roce 1936 musel Slánský odstoupit z vedení strany a odejít na pražský kraj, protože se Moskvě protivily jeho příliš samostatné politické aktivity. A vykonavatel Stalinovy direktivy už tehdy nebyl nikdo jiný než Gottwald, tehdy dlící v Moskvě.

O Češích, ne pro Čechy

Od všech zpovídaných se tak nakonec nejvíc liší Igor Lukeš, historik narozený po druhé světové válce, který odcházel do exilu až po srpnu 1968. Ne jako Kaplan, aby se stal svědomím národa, ne jako Čelovský zatížený osobními traumaty druhé světové války. Odešel, protože tady nemohl žít ne jako historik, ale jako člověk, jako občan. „Neměl jsem mentalitu Jana Palacha, byť mi jeho čin vyrazil dech. Druhá možnost, disidentství, mělo smysl pro člověka, který už v životě něco dokázal, protože jenom tak měl jeho hlas skutečnou váhu; pro jiné to byla jízdenka do holešovické Tesly. Třetí alternativa, Josef Švejk, byl ve všech atomech husákovského Československa, ale mými hrdiny byly jeho protipóly: Adolf Opálka, Jan Kubiš a jejich kamarádi. Zůstala pro mě už jen čtvrtá možnost, odchod do exilu. Ale nešel jsem do Ameriky studovat historii. Na to jsem ani nepomyslel. Šel jsem tam proto, abych se vymanil ze svěráku husákovského Československa. Kdybych ho tehdy znal, mohl bych říct s Jiřím Kolářem, že jsem nešel do ciziny. Tu jsem naopak nechal za sebou." Když jej komunisti nutili ke vstupu do strany, přiznává, že se nechoval hrdinsky: „Nevím už přesně, jaké věty jsem ze sebe vysoukal. Koktal jsem a nebylo v nich žádné hrdinství. Ale bylo mezi nimi to důležité slovo ‚ne'."

V exilu se pak Lukeš etabloval na Bostonské a Harvardově univerzitě. Sedí v klubu se třemi nositeli Nobevy ceny. Píše o českých dějinách spíš pro svět než pro Čechy. Ať už jeho nadhled a odstup (tedy v Čechách také jistá nepopularita jeho prací o našich dějinách) vychází z čehokoli, důležité je, že se projevuje. A tak nakonec jakoby přes Palečkovy rozhovory Lukeš odpovídal na Čelovského traumata: válka a následný odsun je podle něj bolestný problém, „protože obě strany mají svou pravdu. Kdyby nebylo sudetského hajlování v říjnu 1938 a šílení v březnu 1939, kdyby nebylo běsnění Heydricha, kdyby nebyla pečkárna a vrah K. H. Frank, nebylo by ani české nenávisti, která vedla ke zločinům vůči sudetským civilistům a nakonec jejich vyhnání. Přesto ale ani Heydrich ani Frank a ani všechny jejich zločiny dohromady nedaly Čechům po válce právo vraždit neozbrojené a nebránící se civilisty." A také Karla Kaplana a jeho konzervativní přístup k dějinám Lukeš nechtěně odkazuje do minula, když připomíná, že „v historické profesi platí asi totéž, co můžeme sledovat například v módě: trendy. Jak odchází starší generace, přichází nová a ta nechce a nemůže jen opakovat, co už řekli jiní." Sice jeho vlastní historické postřehy, jako vážně míněná poznámka, že Lenin byl sadista, nejsou zrovna zlomové, podstatný ale je Lukešův pohled na historii a na vlastní dílčí úděl v ní. „Jsem spíš typ člověka, který se dívá na konkrétní stromy. Myslet na les a smysl jeho tisíciletých (či ještě delších) dějin si netroufám. Když mám touhu se podívat dál a z velké výšky, čtu Bibli."

Do studené vody se má skočit rovnou, aby nepříjemný pocit rychle odezněl. Po chvíli se dostaví pocity mnohem libější a smířlivější. A není to jen tím, že se plavec aklimatizuje, možná i na kalné a chladné vodě tu a tam najde něco přívětivého, něco, kolem čeho si dá i dvě tři tempa, než zase vyrazí dál v té břečce kolem. Jsou v Exilu a politice místa, kde je zajímavé se zastavit, bohužel mnoho míst jen bublá již dávno propláchnutým bahnem.

Martin Groman

Pavel Paleček: Exil a politika. Historici o nejnovějších dějinách a o sobě. Edice české osudy, Sursum v Tišnově 2004.

Canny Jak o z cigaret a andělé

Uprostřed Prahy, ve staré zástavbě, v pátém patře špinavého domu žil poslední anděl na světě. Na dveřích měl cedulku Anděl a stejně tak na zvonku i na schránce, ale ani by je tam mít nemusel, jelikož za ním stejně už nikdo nechodil a neposílal mu žádné pohledy ani dopisy. Poslední, s kým si dopisoval, byl jeden anděl z Vatikánu, ale ten před třinácti lety zemřel na žloutenku ve vatikánském vězení, kde seděl za vlastizradu. A občas mu přišel nějaký pohled omylem, ale to se nepočítá.

Jinak o tomto andělovi snad ani nikdo nevěděl. Nechodil do práce, dostával jen podporu. Ale to mu většinou stačilo, protože andělé nemusí jíst ani pít a jsou pořád od přírody čistí, takže za jídlo ani vodu nic platit nemusel. Ve tmě viděl výborně a zimu neznal, takže ani elektřinu neproplácel. Všechno utratil jen za knížky. Vášnivě rád četl. Cokoli od kohokoli a to v jakémkoli množství. A ještě jednu vášeň měl – cigarety. Ani nevěděl, kdy k tomu přišel. Od té doby, co se v Evropě kouření rozmohlo, stal se mu tento zlozvyk vlastním. Prostě najednou. Neměl snad ani žádný zvláštní vztah k určité značce cigaret. Měl je prostě rád všechny.

Jednou se ale nějaký úředníček začal hrabat v papírech na svém stole a náhodou narazil na složku pana Anděla. Něco se mu na ní nezdálo. Snad to, jak byl onen papír zašlý, jak byl starý. Úředník složku otevřel ...a zjistil, že panu Andělovi proplácí stát podporu už sto dvacet osm let. Jediným škrtnutím tužky udělal onen dobrý muž takovému plýtvání přítrž a napravil dlouholetý omyl svých kolegů. Pan Anděl, cha cha, už nejméně sedmdesát let žádnou podporu nepotřebuje, myslel si. Ale to se mýlil. Anděl podporu potřeboval. Čekal jeden měsíc, čekal druhý, ale peníze nikde. Po čtyřech měsících začal prodávat některé starší a mnohokrát přečtené knihy, po půl roce už skoro neměl co prodávat. A po devíti měsících mu nezbylo vůbec nic. Seděl uprostřed prázdné místnosti, nudil se, protože neměl co číst, a náhle dostal chuť na cigaretu. A ne na jen tak ledajakou. Dostal chuť na cigaretu LM lights v krabičce s modrým pruhem.

načku kouří

Co bych tak mohl ještě prodat, rozhlížel se bezradně po místnosti. Nic. Na nic nepřišel. Všude pusto a prázdno. Snad jen ...Ale ano, to byl přeci nápad, to bylo slovo do pranice. Otevřel dveře s cedulkou Amděl, seběhl pět pater dolů a na ulici zamířil do nejbližší trafiky. „Dobrý den," pozdravil pěkně. „Dobrý den," odpověděl mu malý mužík za pultem, „Co si račte přát." Anděl nesměle přešlápl z nohy na nohu. „Přál bych si krabičku LM. Modré. Ale, víte... já mám takový problém." Mužík se opřel o pult. „Copak?" „Ale, nemám žádné peníze. Ani korunu." Muž se zamračil. „Tak to ne, zadarmo ani kuře nehrabe." „Ale já nechci nic zadarmo," vylekal se anděl. „Já mám co nabídnout. Kolik byste dal za tohle?" řekl, a roztáhl svá běloskvoucí křídla. Mužík za pultem se zatvářil vážně. „Mnó," protáhl. „Co byste řekl dvěma kartonům těch vašich cigaret." Anděl se málem zakuckal, čekal maximálně dvě krabičky, ale pak jej napadlo – nedej se, nebuď hlupák. „Čtyři kartóny." hlesl překvapen vlastní odvahou. „Tři kartony a víc už ani ťuk." zahromoval muž. „Tři kartony a sirky." „Výborně, platí." Plácli si. Prodavač podal andělovi jeho cigarety a odešel do přítmí obchodu, aby se vrátil s pilkou na železo.

Anděl otevřel dveře svého jednopokojového bytu bez koupelny, záchodu a topení a svalil se dovnitř. Původně si chtěl lehnout na záda, ale čerstvé, krvácející rány jej ještě stále bolely, a tak se položil na břicho. Rozdělal první karton i první krabičku a vytáhl první cigaretu. Vložil ji do úst, mezi úzké rty, škrtl sirkou a připálil si. Usmál se. Vdechl kouř do plic, pak zavřel oči a pomalu, pomaloučku jej vypouštěl ven.

Jakub Šofar

Taneční poezie čili pokus o převod kinetiky do psané formy... (maskulinní)

Věnováno ženské poetické skupině *Fatální fámy*

Polka

bří ploše
bří ploše
bří ploše
bří ploše
bří ploše
ploše bří

Valčík

pa špi
špi
špi pa
špi pa
špi
ploše

Waltz

pa špi
špi
špi pa

Quickstep

pa špi
špi
špi
špi pa
špi pa
pa (Pn) s tlakem na bříško chodidla Ln
pa

Volný foxtrot

pa špi
špi
špi pa
pa
pa špi
špi pa
pa

Tango

pa
pa
vnitř. hrana chodidla
pa

Rumba

bří – ploše
vnitř. hr. bří – ploše
ploše
bří – ploše
nitř. hr. bří – ploše
ploše

Vysvětlivky:
bří – bříško chodidla
ploše – celé chodidlo
pa – pata
špi – špička
Pn – pravá noha
Ln – levá noha

Co se chystá nakladatelství

Co se chystá

Voda ve vodě

Blízký příchod něčeho nového ani bezprostřední přítomnost neznámého už neotřesou každodenní tvářností toho, co je důvěrně známé. Nyní a napříště je všechno na svém místě, na mně je, abych se to naučil vidět a nedal se zmást.

Věra Linhartová: Mezidobí

V rozhovoru s Lukášem Marvanem, který jsem připravoval pro kulturní magazín Uni někdy v polovině roku 2002, tehdy čtyřicetiletý básník v závěrečné odpovědi bilancuje svoji zhruba patnáctiletou zkušenost se slovesným vyjádřením: „Psaní je úžasná věc, opravdu to každému doporučuju. Ale mám pocit, že už jsem řekl všechno, co jsem měl. Myslím, že jsem postoupil ke světlu a dál už se jde jinými cestami.“ Nicméně po chvíli dodává: „I když je možné, že se k psaní někdy vrátím. Ta možnost je tu vždycky.“ V říjnu 2002 Marvan odletěl na Srí Lanku do buddhistického kláštera a na půl roku se stal mnichem. Na sklonku dubna 2003 disroboval a vrátil se do Čech. Když jsem se s ním o měsíc později setkal, bylo okamžitě zřejmé, že k psaní se Lukáš Marvan vrátil skoro ještě dřív, než s ním skončil: Z jihoasijského ostrova Ceylon jednak přivezl rukopis přítomné sbírky Klášter v džungli, jednak z šestiměsíční zkušenosti Buddhova učně následně vytěžil více než dvousetstránkovou prózu s titulem Mnich (a podtitulem „Jak jsem se stal, byl jsem a jak jsem přestal být Buddhovým mnichem“) – ta vyšla knižně v dubnu 2004 v nakladatelství Eminent.

Jenže to, co jsem se ve zmíněném rozhovoru od autora nedozvěděl, tedy důvody, které novináře a dramaturga se zkušeností v řadě deníků, týdeníků a televizních stanic a k tomu respektovaného básníka se čtyřmi vydanými a kritikou kladně přijatými tituly přiměly k podstatné životní změně, Marvan tajnosnubně neprozrazuje ani ve své debutní próze: „Prožil jsem krizi, která mě dostala na dno. Nedokázal jsem si se svým neštěstím poradit, nevedla z něho žádná cesta, nemohl jsem tam, ani zpátky,“ čteme v úvodu knihy Mnich. „A tak jsem si lehl a řekl Pánubohu, ať si se mnou dělá, co chce. A v tu chvíli jsem objevil cestu. Tou cestou jsem byl já sám.“ Marvanova dřívější, světská identita se ve srílanské knize-deníku okamžitě rozpouští, pomíjí, z básníkova zorného pole se vytrácejí zaměstnání, rodina i přátelé, a před čtenáře předstupuje mnich Mantakusala – tichá postava v oranžovém rouchu, jejímž denním programem jsou mimo jiné „četba, spaní, dlouhá meditace“, která dokáže „užít si klid, tichou radost z prostých věcí“ a do deníku si zapisuje: „Jsem tu doma. Les mě přijal a čas se zastavil.“

Podobně jako v předchozí básnické tvorbě, rozkročené mezi skutečností a sněním, mezi civilismem, řečí ulice a surreálnou až fantasmagorickou obrazností, také v přítomné próze Lukáš Marvan jakoby ledabyle, ale zároveň enigmaticky rozmisťuje slova po prostoru textu – po krajině příběhu, který posouvají kupředu daleko víc tušení, nutkání a snová symbolika než racionální koncept. Příběhu, který nemá cestopisný charakter ani neusiluje o výklad buddhistické filosofie, ale vychází jednoznačně zevnitř autorského subjektu. I tentokrát jde o „terapeutickou“ funkci psaní, které – navzdory faktu, že sled datovaných záznamů pořízených na Srí Lance Marvan dále rozvíjel a zpětně komentoval po návratu do Evropy – má svým spontánním, nestylizovaným základem blíž k poezii než k próze. Epickou linii knížky, konstruovanou zkratkovitým stylem a máloslovným jazykem, častokrát překrývají básnické obrazy – intenzivní vjemy výseků skutečnosti, do nichž se v momentě jakoby scukne vesmír, zatíží je veškeré bytí: „Citelně si uvědomuji, že se kolem mě i ve mně něco děje. Jako by vítr míchal noční oblohu s denní. Jako by tu létaly a střetávaly se různé energie. Vichřice a zubaté hvězdy. Někdo jako by kýval základnou světa.“ Tyto obrazy a s nimi v podstatě celý text kolísají na vlnách tísně a osamění, propadají se do pocitů ztracenosti jednotlivce v sobě i ve světě, ale také, a to stále častěji, v protipohybu zachycují okamžiky hlubokého klidu, přitahují paprsky spásného světla, které probouzí v člověku intenzivně vnímanou sounáležitost s veškerým životem na Zemi.

k vydání v Concordia

Lukáš Marvan
Klášter v džungli

Ani ze sbírky Klášter v džungli toto základní autorské napětí den – noc, život a smrt nevymizelo. I do prostoru těchto básní občas vstoupí „černá postava ženy“, jindy s večerem připluje „muž s ledovou tváří“ a „vítr na kopci zní opuštěně“; i tentokrát, když krajinu překryje tma, mnichovi hlavou proudí „divné sny“, „mrtvé sny“. Jenže zároveň nynější Marvanova knížka zřetelně ukazuje, že od své prvotiny Levhart nebo leopard (vydané 1993) tvůrce ušel překvapivě dlouhý a očistný kus cesty: Postupně zpomalil až zcela ustálil prvotní, zmatečný a roztěkaný, mnohasměrný a chaotický pohyb slov na ploše textu, rychlou chůzi vystřídal dlouhým setrváváním na jediném místě, pohledy do stran ustálil na jediném pohledu – pohledu do sebe. Rozlehlé a otevřené básně se prokrátily, prosvětlily, dospěly k lakoničnosti a sdělnosti, posunuly se směrem k aforismům, k ohraničeným textovým miniaturám – Marvanovo psaní vstřebalo „radost z prázdnoty“: Umění oprostit se od mnohdy až přílišně abstraktních a významově neuchopitelných vět, které se míhaly básníkovou prvotinou a částečně i druhou knížkou Stíny a příběhy (1998), a přejít ke konkrétním slovům zatíženým konkrétními významy.

Klášter v džungli je knihou vidění. Poezií smyslů, především zraku, ale i sluchu a hmatu. Svět v této sbírce poklidně stojí na místě a básník jej soustředěně pozoruje, setrvává v pronikavém pohledu jedním směrem. A není to jenom okouzlení pestrobarevnou a sálající džunglí, těsným dotykem s faunou a florou a naopak odloučením od profánní civilizace, které autorovi vnášejí do duše klid, do očí světlo a na rty úsměv: Je tu pro Marvanovo psaní nové vědomí vlastní a jedinečné pozice v labyrintu skutečnosti, vědomí, že napětí mezi já a světem dočasně anebo věčně pomíjí a básník konečně stojí vlastníma nohama pevně na zemi a chápe důvod svého vezdejšího pobytu. Klášter v džungli je podobně jako Mnich knihou nalézání, knihou uvědomování, knihou odkrývání nových polí, knihou výrazné duchovní zkušenosti: Jednotlivé texty už tak zjevně nesvírá dřívější neuchopitelná úzkost a nesvazuje strach, je tu zřejmý odklon od divného a mrtvého snění a příklon k žití teď a tady, souběžně s vůlí k splynutí s vesmírem a s časem. Lyricko-epický subjekt se tu pohybuje po vertikále, vzhůru, dokud nespočine „pod stropem oblohy“, aby v příštím okamžiku vydal se „ještě dál / tiše“. Buddhovo učení v Marvanově případě pracuje jako nástroje psychoanalytika, funguje jako způsob uchopení a pochopení sebe samého. I když: Ani po přečtení Kláštera v džungli nevíme o autorovi všechno, náš obraz stále není úplný, stále tu jsou hádanky a nedořečenosti, stále tu je přítomné tajemství. Jak básník píše v posledním verši své nynější knížky: „Lidé bloudí ve svém životě / jako voda ve vodě“.

Radim Kopáč

* * *

Pozoroval jsem želvy
jak visí pod hladinou
a pak se ponořují
do temné hloubky vody
a s každým ponořením stárnou
dožijí se stovek let

* * *

Stromy v lese Udawattakele
vypadají jakoby rostly ze země
ale ty rostliny co je k zemi připínají…
ticho se sune vzhůru
vším co najde

* * *

Místností proběhl smutek
zvuk větví
chuť
vidím na stole ležet nůž
a spoustu dalších věcí
lhostejnost neklid
večerní cvrček
možná zmokne střecha
místností proběhl pohled
ani se nehnu

Co se chystá nakladatelství

* * *

Zapomněl jsem ručník
sedím na záchodě
voda z obličeje mi kape do klína
poslouchám jestli venku neprší
v noci možná přeběhne
déšť po mém rouchu na šňůře

* * *

Každé ráno ještě za tmy
sestupuji po schůdcích skrz rostliny a stromy
jen malý terč světla
každé ráno hledám srdce
poslouchám jak se rozvíjí
poslední v kraťounké řadě mnichů
opakovat slova
do tmy jakoby to bylo světlo
a naopak

* * *

Ve snu jsme cvičili
tak že jsme očima nabrali kus mraku
a ten si měli kutálet po obloze
dokud se sami nestaneme mrakem
měli jsme si ho předávat
ale dal jsem do toho moc síly
a mrak mi praskl

* * *

Sedím za oknem
od rána už se chystá k dešti
piju horkou vodu
orchideje kvetou ve tmě
žene se listí
pak den a noc
pružina měsíce
a černé kolo džungle
v jedné chvíli jaro léto podzim zima
jako zapomenuté rádio
kde je chudák mnich?

* * *

Když Ariyavamsa ráno zametl
zůstaly po něm v písku čáry
stejné jako na nebi
Mantakusala si toho všiml
ale nic neřekl
prostě to viděli

* * *

Na tmavých rostlinách
veliké bílé květy
začátek února
okno světlem dovnitř
mnich spí
tam kde je postel rovná
na tmavých rostlinách veliké bílé květy
jakoby svítily na cestu
neustálé zvonění hmyzu
mnich spí u zdi
ve snu je v práci
vítr nad kopci zní opuštěně
asi nikdy nepřijde

* * *

Na krátkou chvíli během večerní recitace
se přede mnou objevil muž s ledovou tváří
vypadal jako měsíc
v lucerně na oltáři pod Buddhou
seděl gekon prosvícený
že byla vidět i můra v žaludku
zaposlouchal jsem se do hlasů
hluboko
když jsme vycházeli ze Símy
na obloze s hvězdami
létali netopýři velcí jako jestřábi

* * *

Dlaně jsou chodidla
chodidla dlaně
ve spaní se to plete
prší dlouze jako dech
když klečím vím co mám sepnout
prohlédni si tvary slov
a dech nepleť s deštěm
podívej se

* * *

Pršelo v noci zase padaly větve ze stromů
vítr foukal do polosnu
vyšel jsem ven
opřel se do mě jakoby říkal
vydej se na cestu takhle pozdě

* * *

Prší
soused nemůže zamést
tříšť větví a listů
voda ve vzduchu s křikem hmyzu
v dálce hřmí
bolí mě srdce
opuštěný štěkot
slabé světlo nad stolem
bezejmenné ticho
radost z prázdnoty

* * *

Když hluboce dýchám
rostou za mnou stromy
chtějí mi ucpat nos i ústa
když hluboce dýchám
nemusím se už ani vracet
stromy zůstanou nahé
dech roste jako místa v džungli
nemusím už ani dýchat
zastav to
ne

* * *

Za ctihodným Ariyavamsou
šla opice jako pes až do kutti
potom křik
kdo ví co jí dlužil

* * *

Z lidí kteří byli zastřeleni
kapala krev jako ze zabitých zvířat
v mezihvězdném prostoru
není vzduch který by se dal dýchat
poslední paprsky dopadají na východní stranu
rostliny roztahují listy
většina lidí nevěří
že je smrt
chtějí k mamince
nevědí že je to ona

* * *

Každý večer mi něco ťuká na okno
nějaké zvíře nebo hmyz
ve snu se držím tátovy ruky
jdeme osvětlenou cestou celou noc
k ránu se vždycky zeptám
kdy už dojdeme

* * *

Zhasnu a půjdu si lehnout
do nočního štěkání na terasu
jako hvězdy táhne mě k obzoru
nekonečné zvonění hmyzu
zhasnu
vydám se na cestu
pod stropem oblohy a ještě dál
tiše

* * *

Je tma
pod stolem bolí oteklá noha
něco v tropech
píšu při baterce
klid se chvěje jako světlo které není
bouřka zhasla všechny domy
čekám kam se srdce rozběhne
noha tam dole pořád bolí

* * *

Nocí a dnem se prochází
jako krajinou
černá postava ženy nebo každý z nás
neleť tak vysoko
ani nízko
lidé bloudí ve svém životě
jako voda ve vodě

k vydání v Concordia

O autorovi

Lukáš Marvan (* 4. duben 1962, Písek), básník, prozaik, publicista. Po studiích gymnázia v Praze-Radotíně (v l. 1977–81) vystudoval Vysokou školu zemědělskou (v l. 1981–86, ing.), v l. 1987–89 pracoval jako laboratorní technik a programátor, v l. 1990–2001 pracoval na různých postech jako novinář (deník Moravskoslezský den, týdeník Reportér, deník Prostor, deník Lidová demokracie, TV Nova, TV Prima), v l. 2001–2 byl zaměstnaný jako dramaturg v České televizi. V l. 2002–3 žil na Srí Lance jako buddhistický mnich. Od r. 2004 pracuje jako tiskový mluvčí hasičského záchranného sboru v Ústí nad Labem. Žije v Ústí nad Labem. Poezii publikoval v novinách a časopisech Dobrá adresa (www.dobraadresa.cz), Host, Iniciály, Intelektuál, Kavárna AFFA, Literární noviny, Mladá fronta Dnes, Psí víno, Revolver Revue, Souvislosti. Je zastoupený v almanaších Narozeni v šedesátých letech (samizdat, Praha 1989), Almanach Labyrint 1992 (s J. K. Červenkou, Labyrint, Praha 1992), Cestou (Weles, Brno 2003). Jeho verše byly přeloženy do francouzštiny (in: antologie La poésie tchèque en fin de siècle, ed. P. Král, Dům poezie města Namur, Namur, Belgie 1998; L'Antologie de la poésie tchèque contemporaine 1945–2000, ed. P. Král, Gallimard, Paříž, Francie 2002) a polštiny (in: literární čtvrtletník FA-art – Mladá česká literatura, 1–2/1998, Katowice, Polsko 1998). Debutoval samizdatovou básnickou sbírkou Úsměv pro drátěnou veverku (1988), knižně vydal: Levhart nebo leopard (poezie, Český spisovatel, Praha 1993), Stíny a příběhy (poezie, Torst, Praha 1998), Je to napsáno v čarách světa (poezie, Petrov, Brno 2000), Noční cesta denní krajinou (poezie, Petrov, Brno 2003), Mnich (próza, Eminent, Praha 2004); v rukopise zůstává román Tajemství (1995).

(vybráno z knihy Lukáše Marvana Klášter v džungli, kterou chystá k vydání nakladatelství Concordia na podzim t. r.)

Protiteroristický

Honzy Hanzla

Boj proti terorismu je lítý a odehrává se na všech frontách. Zjistí to každý, kdo se pokusí vycestovat do některých zvlášť ohrožených států, hlavně Spojených. Už při žádosti o vízum musí uchazeč o vstup odpovědět na desítky záludných a rafinovaných otázek typu „Kdo platí vaši cestu?“, „Máte v úmyslu navštívit USA za účelem podněcování k teroru nebo nějaké jiné protiprávní činnosti?“ nebo „Datum narození manželky?“.

Nedosti na tom. Dobré adrese se podařilo získat návrh nového, ještě účinnějšího a rafinovanějšího dotazníku, který na základě dotazníku stávajícího vypracovalo americké Ministerstvo Pro Boj Proti Terorismu A Škodlivým Beruškám. Jak budete moci posoudit z ukázek, které jsme pro vás přeložili, budou to mít napříště teroristé při pokusu odlétnout do USA z České republiky mnohem (přesněji řečeno tři a čtvrt až tři a tři čtvrtěkrát) těžší.

1) Ukázka č. 1:

Původní otázka: Jaký je důvod vaší cesty?
Nová otázka: Proč do USA cestujete? Proč radši nezůstanete doma? Kdo vás v USA chce? Kdo vás tam potřebuje? Kdo si myslíte, že jste? Opravdu se domníváte, že se bez vás v USA neobejdeme? Jaký důvod máte k tomu, abyste cestoval(a) za hranice? Pokládáte za pravdivé přísloví „Všude dobře, doma nejlépe?“ Po kom všem se vám bude při pobytu v USA stýskat? Komu všemu se bude stýskat po vás? Které druhy a exempláře hmyz, ryb, obojživelníků, plazů, ptáků, savců, jiných členovců, hub či rostlin by se mohly v ČR cítit během vašeho pobytu v USA osaměle, případně trpět nedostatečnou péčí (jmenovitě)? Opravdu toužíte jet do USA, i když vás tam nic dobrého nečeká? Nebude vám chybět vaše domácí kuchyně, postel a podnebí? Nebylo by lepší si všechno rozmyslet a nikam necestovat?

2) Ukázka č. 2:

Původní otázka: Byl vám zakázán vstup na území Spojených států nebo jste byl(a) předmětem deportace, chtěl(a) jste získat nebo jste pomáhal(a) jiným získat vízum do USA nebo jinou americkou přistěhovaleckou výhodu pomocí podvodu nebo zkreslováním skutečností? Navštěvoval(a) jste americkou státní školu na studentský status (F), nebo státní střední školu, aniž byste uhradil(a) studia po 30. listopadu 1996?
Nová otázka: Máme vás zavřít hned po příletu?

3) Ukázka č. 3:

Původní otázka: Byl(a) jste někdy uvězněn(a) nebo odsouzen(a) za přestupek nebo trestný čin, i v případě, že vám byl prominut na základě milosti, amnestie nebo jiného právního jednání? Účastnil(a) jste se někdy nelegální distribuce nebo prodeje drog, nebo jste se zabýval(a) prostitucí nebo kuplířstvím?
Nová otázka: Jste prase? Prodával(a) jste někdy drogy nezletilým, dětem, mládeži, nebo jiné skupině obyvatel pod 18 let věku? Souložil(a) jste někdy s dětmi, zvířaty, rostlinami, stroji, nemovitostmi, lidskými ostatky či prezidentem Spojených států za úplatu? Odpustil vám někdy někdo něco, i kdyby to byl Bůh či jeho zástupce na zemi? Nestydíte se?

Podobná úprava proběhla u všech čtyřiceti otázek Žádosti o nepřistěhovalecké vízum, osmnácti otázek Dodatečné žádosti o nepřistěhovalecké vízum a jedenatřiceti otázek Informací o kontaktních osobách a předchozích zaměstnáních žadatele o vízum. Jak vidno, českým a moravským teroristům nastávají krušné časy. K tomu, aby se dostali do USA a mohli tam pozabíjet co víc lidí, by museli nejdřív lhát.

Otázka využití Tomáše Garrigue Masaryka v postmoderní společnosti

Štefan Švec

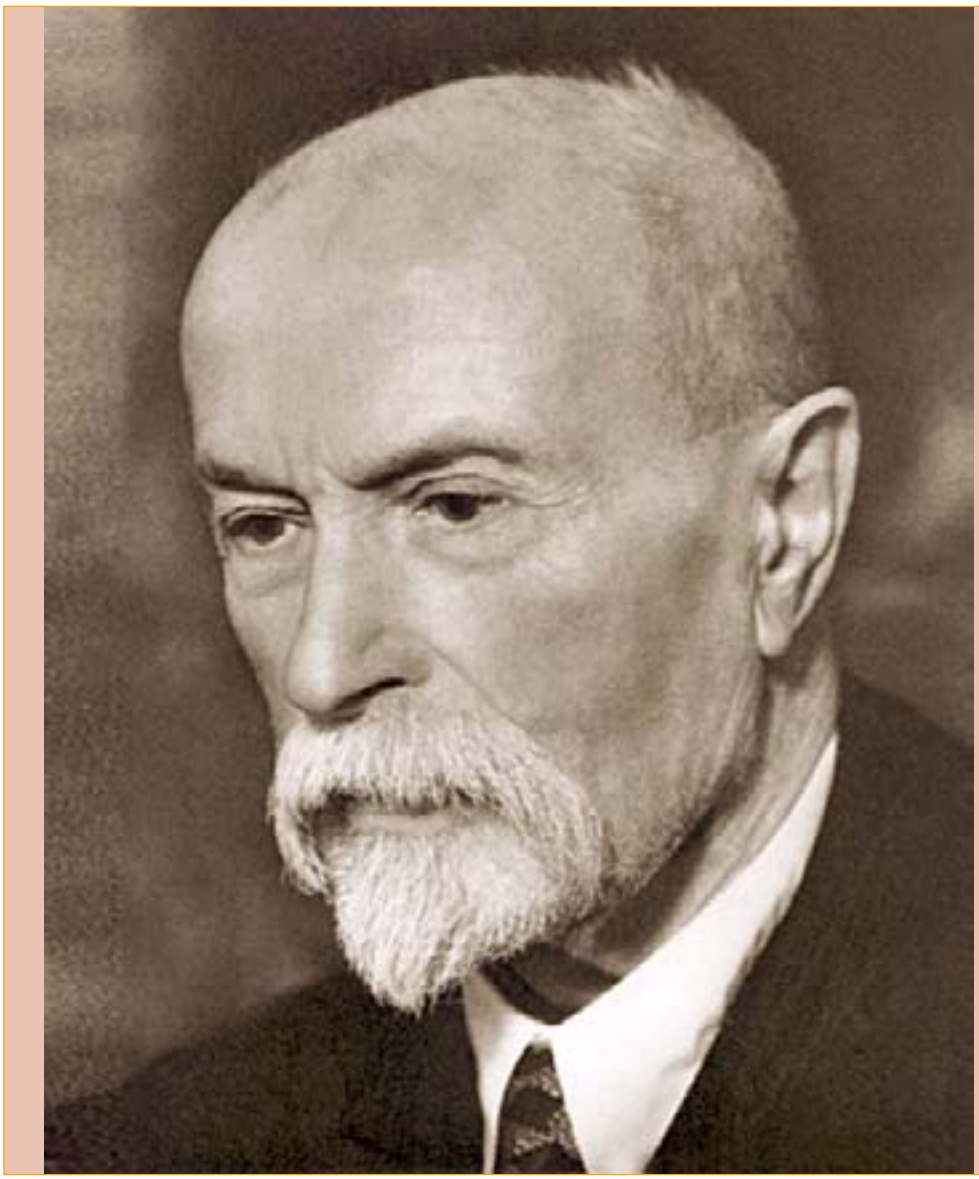

Otázka využití Tomáše Garrigue Masaryka v postmoderní společnosti

Štefan Švec

Ač nerad a donucen okolnostmi, doznávám na tomto místě, že jsem přečetl něco málo z T. G. Masarykových spisů. Není pochyb o tom, že bez této četby psala by se mi práce o Masarykovi lépe a byla by hodnotnější. I to letmé seznámení s Masarykovým dílem zabránilo mi bohužel napsat plánované studie s názvy „Simulakrum T. G. Masaryka jako hermeneutický problém“, „Masarykova ikona v turbulencích metamorfóz paradigmatu“ a „Rizomatická struktura velkých vyprávění v intencích écriture masarykistických neoprepostrukturalistů“, a donutilo mě pracovat přinejmenším v úvodu této práce i se skutečným Masarykovým odkazem. Škoda tím vznikla značná, leč rozbitý džbán...

1) Masaryk jako sběr

„Když jsem měl napsáno několik kapitol, předčítal jsem to kamarádům před koupáním u řeky; to se ví, kluci se chtěli raději koupat, byli netrpěliví, ale já jsem nepřestal, dokud jsem to nepřečetl celé. Pak mi jeden z nich, takový Hanák, řekl: „Tomášu, něco tak hlópýho sem jakživ neslyšel!"Tož jsem to spálil.“

Hovory s T. G. M.

Ač nerad a donucen okolnostmi, doznávám na tomto místě, že jsem přečetl něco málo z T. G. Masarykových spisů. Není pochyb o tom, že bez této četby psala by se mi práce o Masarykovi lépe a byla by hodnotnější. I to letmé seznámení s Masarykovým dílem zabránilo mi bohužel napsat plánované studie s názvy „Simulakrum T. G. Masaryka jako hermeneutický problém“, „Masarykova ikona v turbulencích metamorfóz paradigmatu“ a „Rizomatická struktura velkých vyprávění v intencích écriture masarykistických neoprepostrukturalistů“, a donutilo mě pracovat přinejmenším v úvodu této práce i se skutečným Masarykovým odkazem. Škoda tím vznikla značná, leč rozbitý džbán už napravit nelze.

Poučen zmíněnou drastickou zkušeností četby, rád bych doporučil všem, aby ji neopakovali. Masaryk se dnes v neakademických kruzích už příliš nečte a je to tak dobře. Při četbě většiny spisů jeví se současnému čtenáři být myslitelem poněkud mdlým a pisatelem neobratným. I citované Hovory s T. G. M. jsou koneckonců Čapkovou stylisticky nejkostrbatější knihou proto, že mu do nich starý pán kafral.

Sám Masaryk své spisy nijak nepřeceňoval. Můžeme opět citovat Hovory: „Tak to u mne bývalo vždycky; já jsem jakživ rád knih nevydával, nikdy jsem jich dost nevypiloval a nedodělal. Když jsem je vydal, bylo to jen proto, že jsem k tomu cítil aktuální podnět. Kdyby mně byli dali pokoj – a já jim, snad bych nebyl vydal ani jedno dílo.“.

Přes úctyhodný počet vydaných slov nebyl Masaryk mužem pera. Jeho spisy sílu jeho odkazu spíš oslabují než posilují. Tvrdí-li Masarykův učitel Platón, že to nejdůležitější napsat nelze, platí to pro Masaryka dvojnásob. Zatímco Platónovy spisy jsou inspirativní po více než dvou tisíciletích, ty Masarykovy ztratily inspirativnost už po jednom století. Masaryk byl v nejlepším slova smyslu člověkem dobovým. Sloužil své době jako roznětka, jako obří vrták, který probourává skály. Masarykův životopisec to na příkladu vyjádřil decentně: „Celý soubor úvah o české otázce představoval vlastně první filozofii českých dějin i české politiky. Vyvolal živou diskusi a přes mnohé odmítavé hlasy zapůsobil velmi inspirativně, a to i na své odpůrce. Jimi se stali zejména historik Jaroslav Goll a jeho vlivná škola v čele s J. Pekařem, odmítající ideovou souvislost obrozenského procesu s procesem reformačním, a politik J. Kaizl, hájící proti spirituální koncepci Masarykově tradiční mladočeský liberalismus; mezi mládeží to pak bylo radi-

kání hnutí tzv. omladinářů v čele s Al. Rašínem a K. St. Sokolem, revoltující proti masarykovskému niternému ‚umravňování'." Masarykovy spisy leckdy spíše inspirovaly až následně plodnou diskusi, než že by samy oplývaly nadčasovou hloubkou. Řada jeho soudů je zjednodušujících, od pojetí a vysvětlení fenoménu sebevraždy ve stejnojmenné práci, až po drobnosti. Jako úsměvný příklad dobře poslouží třeba stručné hodnocení soudobé vážné hudby v České otázce: „Co do umělecké produkce hudební hlásí se v duchu Smetanových požadavků pokrokových i zde generace nová proti staršímu formalismu, jak jasně dokazuje Kovařovic svou ouverturou c-moll."

Masaryk se celý život zabýval krásným uměním a celý život podřizoval jeho hodnocení vlastní etické koncepci. Vznikly díky tomu kouzelné a dodnes čtivé polemiky z pera F. X. Šaldy či Václava Černého. Masaryk proti nim dnes v přímé tištěné konfrontaci stojí jako ušmudlaný mudla proti Harry Potterovi a profesoru Brumbálovi.

Masarykovy Základy konkrétní logiky byly překonány už v době, kdy vyšly, a jsou stejně jako jeho přednášky Jak pracovat? důkazem jeho marné snahy bojovat s nastupujícím metodologickým a ideovým relativismem. Jejich hodnota je v jejich motivaci, bohužel nikoliv v jejich závěrech.

Je charakteristické, že většina Masarykových politických bojů je dnes vybojována v jeho prospěch. Historie mu dala za pravdu ve sporu rukopisném, ve sporu o rituální vraždu židovskou, v boji za jugoslávské „velezrádce" i ve sporu s klerikální klakou. K tomu, abychom tušili, že RKZ jsou nepravé nebo že židé pravděpodobně nelační po krvi křesťanských panen na macesy nicméně dnes už nepotřebujeme číst Masaryka. Proti tomu hlavní ideový spor Masarykův (spojený ovšem s výše zmíněnými jednotnou ideovou a etickou nadstavbou), tedy spor o smysl českých dějin, trvá dodnes a točí se výš a výš ve spirále nových kontextů. I on inspiroval řadu zajímavých reakcí, Pekařem a Peroutkou počínaje, Černým, Nejedlým, Kunderou a Patočkou pokračuje a dejme Macurou a Havlem (jistě jen zatím) konče. K jeho pochopení nicméně také už není třeba vracet se k Masarykovi, jeho ideje po něm formulovali jiní (leckdy i ideoví protivníci) lépe. To koneckonců platí pro celé Masarykovo dílo: některé myšlenky z něj zaslouží opakovat každý den stokrát, nicméně ne Masarykovými slovy. Ta nemají estetickou sílu, zrazuje je forma, těžkopádnost, útržkovitost a nuda, a proto je Masaryk ve svých vykladačích (na prvním místě ovšem v Čapkovi, ale i v dalších) mnohem silnější než ve vlastních textech. Ostatně i jeho vlastní hesla a slogany (Tábor je náš program; Ne Caesar, ale Kristus atd.) dovedli jiní vyložit lépe než on.

Masarykovy knihy je jistě pěkné vydávat a uchovávat v domácích a úředních reprezentativních policích, nejlépe v jednotné úpravě sebraných spisů. Číst už je ale (na rozdíl od spisů o Masarykovi) potřeba není.

2) Masaryk jako krejčovský panák

„Mramorová hlava tvůrce československé samostatnosti a demokracie s charakteristickým profilem a bradkou sloužila nacistickým okupantům za terč, jizvy po kulkách teprve čekají na zručnou ruku restaurátora. Právě tak jako i silně poškozená brada TGM. Tu má s největší pravděpodobností na svědomí úder kladiva či tvrdý pád na zem při rekonstrukci paláce. Po osmačtyřicátém roce před totálním zničením vzácnou mramorovou bustu zachránil jeden z lidí na stavbě, který ji provezl střeženou vrátnicí. Ještě dnes na to vzpomíná: »Strážný naštěstí nepoznal, co to vleču na kárce ze stavby ven. Jen se zeptal: ‚Co to vezeš?' – ‚Ale,' neztratil jsem hlavu, ‚šutrák z kotelny, chci z něj nasekat pár popelníků…'«"

Muzeum T. G. Masaryka v Lánech

Není divu, že to nejdůležitější, na co Nadace Muzea T. G. Masaryka hledá na svých internetových stránkách sponzorské peníze, jsou dvě Masarykovy busty, které chce odkoupit od Galerie české plastiky a od rodiny J. Mařatky. Busta je asi nejlepší metaforou významu, který dnes Masaryk pro českou společnost má.

Prezident osvoboditel se zařadil do fronty neoddiskutovatelných politických vladařů-světců českého mýtu, do fronty počínající Praotcem Čechem, Libuší a Přemyslem Oráčem a pokračující už bezpochyby historickými osobnostmi Přemysla Otakara II., Karla IV., Jiřího z Poděbrad, s trochou tolerance Františka Palackého a konečně právě T. G. Masaryka. Masaryk v tomto exkluzívním národním mauzoleu zatím chodí pro pivo, nikdo mladší se tam nedostal a ještě nějakou chvíli nedostane.

Stejně jako ostatní členové klubu je Masaryk coby symbolická busta využitelný pro kterýkoliv ideový politický proud, názor, a především pro kteroukoliv politickou stranu. Tak jako si Karla IV. můžou přivlastňovat čeští nacionalisté jako hrdého syna české matky, který umístil centrum římské říše do Prahy, stejně jako čeští kosmopolité coby evropského vládce znalého jazyků a tvůrce univerzity mezinárodního významu, může se dnes Masaryk třepotat na transparentech levice i pravice a nikomu to nepřijde divné. Starý pán je tvárný a mnohostranný a stejně jako bruselskému čurajícímu chlapečkovi mu sluší každý dres, který mu navléknete.

Skvěle využitelný je Masarykův boj za pozitivní program národní (rozvedený zejména ve spisech věnovaných české otázce), který postavil proti (zejména jím samým definované) Palackého negativní koncepci češství jako boje proti němectví. Pozitivní program národní dá se s trochou rétorické šikovnosti naplnit libovolným obsahem, v případě nedostatku původních myšlenek třeba i bojem proti němectví. Podobně využitelné je i geniální heslo na prezidentské

Otázka využití Tomáše Garrigue Masaryka v postmoderní společnosti

Štefan Švec

standartě, neboť každý může prohlásit, že zvítězí právě ta jeho pravda.

Jediný problém, který s Masarykem coby bustou nastává, je ten, že si ho nikdy nemůžete přivlastnit celého. Právě proto, že může vlát na kterémkoliv transparentu, je Masaryk špatným tmelem a symbolem vyhraněné politické příslušnosti. Jeho jméno se sice ve stranických letáčcích vyjímá skvěle a leckterý nadšenec jistě i proaktivně dohledá citáty, kterými se můžou bít po hlavě političtí protivníci, vždy je tu ale nebezpečí, že protinadšenec učiní totéž naopak. Masaryk to umožňuje. Ani politická ikona tedy není TGM ideální, ale spíš zástupná. Který směr si ještě nestihl naglorifikovat vlastní velikány, nechť použije Masaryka.

3) Masaryk jako karikatura ve studentských časopisech

„...že pak zejména mládež, u níž není tolik životní zkušenosti, u níž je zkušenost in spe, má takovou sklonnost k velikým činům, nikdo nebude pochybovat. Není pochybnosti, že by mnohý člověk za ideu život položil, ale divné je, že týž člověk, když se po něm žádá ne život obětovat, ale několik let pevně pracovat pro týž národ, nebude pracovat a neodhodlá se k tomuto činu, k tomuto heroismu práce drobné, nudné. Kdyby někdo chtěl našemu českému studentstvu radit: Nemusíte tolik piva vypít a nemusíte tolik prokouřit, složte ty peníze pro své nuzné kolegy, to by byla láska k bližnímu – vysmáli by se mu. Nuže, co to je? Ne že by ti lidé byli zlí, ale je to ta nechuť k malým obětem. A požádejte od téhož studentstva velkou demonstraci, která je mnohem hloupější a špatnější, – to ano. Co je to?“

Jak pracovat?

Právě pro svou neoddiskutovatelnou velikost, tvárnost a laskavou vstřícnost se Masaryk bohužel zřejmě nemůže stát idolem dnešní ani příští mládeže. Namítnete, že i Dalajláma je laskavě vstřícný a mládež ho zbožňuje, jenže Dalajláma je představitelem okupovaného státu, je z dalekého Východu, který nás okouzluje tím víc, čím méně mu rozumíme, a navíc o sobě tvrdí, že se narodil už čtrnáctkrát, což by rád každý. Masaryk se spokojil s narozením jediným a kromě toho nemá ani žádný jiný atribut, který by ho předurčoval k tomu, aby ho mládež obdivovala. Nespáchal sebevraždu, nebral drogy, neupil se, neprovozoval magii a nepsal o svých depresích. Navíc mluvil-li k mládeži, doporučoval jí věci, které jí nemohly znít sexy snad ani v jeho době: „Naší mládeži je především třeba čistého, nezkaženého žití.“ (Naše nynější krize). Tvrdili, že mládež přitahují velké životní oběti a demonstrace, neplatí dnes už ani to. Každopádně Masarykova profesorská dikce, s níž psal o etice i všem ostatním, mezi mládeží v kursu není a nikdy nebude.

Další fakt, který Masaryka mládeži vzdaluje, je podstavec jeho nepochybného významu. O Masaryka se jaksi nelze vášnivě přít, jeho hodnota je implicitně mimo debatu. Když se někdo, jako například Václav Klaus, pokusí Masarykův monolit aspoň trochu nadrolit (Václav Klaus přednesl 2. března 2000 na mezinárodní konferenci T. G. Masaryk, idea demokracie a současné evropanství projev Masaryk a jeho obraz v dnešní české společnosti, ve kterém vymezil šest mýtů, které podle něj Masaryka staví mimo jeho skutečnou politickou osobnost. Byl to mýtus o Masarykově ideové neutrálnosti, o jeho nestranickosti, o jeho téměř „absolutistickém“ pojetí demokracie, o zvládnutí konstituce nového státu, o Masarykově světovosti a kultivaci Evropy a konečně o jeho otevřenosti, autentičnosti a neelitářství), dokáže tím prakticky jen vlastní nedočtenost a historické mezery. Masaryk totiž do orloje národních panovní-

ků z boží vůle patří právem a většina popsaných mýtů nejsou mýty. Jenže hlaste se k někomu, o koho se ani nemůžete pořádně pohádat.

To jediné, čím by mohl Masaryk u sentimentálnější části mládeže bodovat, je popis jeho poslední cesty dejme tomu od K. Čapka nebo J. Seiferta. Jinak se pro mládež hodí (stejně jako každá jiná nezpochybnitelná veličina) pouze k parodování v nezávislých tiskovinách. Sečtělí recesisté mohou v referátech s názvy Odpověď sociální nebo Rusko a Arktida brousit svůj vtip nápodobou Masarykova nudně mentorského stylu a karikaturisté se vyřádí při ilustraci Masarykovy ideje drobné mravenčí práce, kterou vedle Karla Čapka pěkně popsal třeba i Václav Havel v Moci bezmocných: „V době, kdy Čechy i Slovensko byly pevnou součástí rakousko-uherské říše a kdy neexistovaly ani faktické, ani politické, ani psychologicko-sociální předpoklady pro to, aby naše národy hledaly svou identitu mimo rámec této říše, založil T. G. Masaryk český národní program na myšlence „drobné práce“ tj. poctivé a odpovědné práce v rámci existujícího uspořádání v nejrůznějších oblastech života, směřující k povznesení národní tvořivosti a národního sebevědomí.“ Vidíte už Prezidenta osvoboditele, kterak na černobílém obrázku ve studentském plátku nese stéblo, staví pyramidu nebo lepí pytlíky?

4) Masaryk jako zdravá výživa

„Já jsem také historie.“

Ideály humanitní

Ve světle zatím probraných možností jeví se mi v postmoderní české společnosti nejlepším, nejúčelnějším a nejužitečnějším využití Tomáš Garrigue Masaryka jako jména pro jogurt. Mléčná pochoutka by byla jemná a smetanově bílá jako prezidentova bradka a zaručovala by konzumentovi dlouhověkost a celoživotní vitalitu. Jogurt Masaryk by na rozdíl od jogurtu Danone posiloval národní vědomí a sokolského ducha.

To, co dnes česká společnost potřebuje, už není Masaryk, ale Masarykové. F. X. Šalda v druhém ročníku svého Zápisníku napsal: „Experimentum crucis čekalo v té nebo oné formě na každého velkého myslitele. Starý Kant pokouší se překlenout propast mezi subjektivismem a objektivismem a doplnit svou subjektivnou filosofii filosofií objektivnou. Pozdní Comte buduje svou „affektivnou“ nebo mystickou filosofii a politiku a stává se tak bezděky původcem četného odpadlictví od svého směru. Masarykovo experimentum crucis bude, soudím, ještě větší a ještě složitější. Jelikož jeho filosofická tvorba byla neobyčejně blízka tvorbě básnické, bude i jeho experimentum crucis příbuzno zkoušce, kterou prochází básník. Co rozhoduje konec konců o vnitřní úspěšnosti básníkově? O tom, zda nežil nadarmo? Jen to, že se život připodobní jeho dílu, např. jeho figurám, že je napodobí, že mu dá za pravdu. Že ti různí Wertherové a Faustové, ti různí tatíci Goriotové a tatíci Grandetové, ti různí Oblomovové, Levinové a Pierrové, ti různí Stavroginové a Karamazovové, ty různé Madame Bovaryové vyskytnou se rázem v životě, každý je náhle vidí a jako takové rozpoznává, že se stávají úslovím a příslovím. Nuže, o to v podstatě půjde i v případě Masarykově: jak a pokud příští život český bude žíti filosofii a politiku Masarykovu; jak jí bude věrný; jak ji do sebe pojme a jak se do ní vtělí a včlení. To ovšem není již věc jednotlivcova, nýbrž věc celého národa; a ani ne již národa dnešního v jeho empirické skladbě, nýbrž věc duší příštích a nenarozených posud.“

Nuže, my jsme ty duše příští a nenarozené posud. Masaryk jako spisovatel, filozof, busta i karikatura je prakticky zbytečný, Masaryk jako jogurt nebyl dosud vynalezen. Jediný Masaryk, který nám zbývá, je Masaryk jako osobní příklad. Ne jeho psané dílo, ale jeho způsob života můžou být inspirativní, stejně jako vědomí, že takový život může mít praktické výsledky. Vrátíme-li se k Hovorům s T. G. M., je v nich i tento odstavec: „Když už jsem byl prezidentem, přijel za mnou německý filozof Fritz Mauthner, že prý nechce nic, jenom se podívat, jak vypadá šťastný člověk. Šťastný, proč ne? Ale kdybych byl zůstal kovářem v Čejči, byl bych asi stejně šťasten, jako jsem teď.“ Dalo by se pokračovat v Čapkovské dikci a říci, že až bude každý kovář v Čejči šťastný po způsobu Masarykově, budeme dobrým národem. Odpusťme si ale huráobrozenské proklamace, a konstatujme jednoduše, že by nám stačili lidé, kteří by pro naši dobu udělali totéž, co Masaryk pro tu svou. Lidé, kteří by dokázali budit debaty, jež (aniž by se věnovaly SuperStar nebo jiným sportům) rozhýbou národ. A především lidé, kteří by uměli přijít s programem, jenž by místo upoceného počítání politických bodů od voleb k volbám dodal (ne-li vymyslel) naší současné národní existenci v Evropě a ve světě jakýkoliv smysl. (A to i když popis takového smyslu musí ztroskotat podobně jako ztroskotal u Masaryka. Nemožnost popsat hudbu ještě neznamená, že píseň nezní.)

Použitá literatura

Čapek, K.: Hovory s T. G. Masarykem, Praha, Československý spisovatel 1990

Havel, V.: Moc bezmocných, Praha, Lidové noviny 1990

kol.: Václav Černý – život a dílo, Praha, Ústav pro českou literaturu AV ČR 1996

Klaus, V.: Masaryk a jeho obraz v dnešní české společnosti (internetová verze z www.npes.cz)

Masaryk, T.G.: Česká otázka, Naše nynější krize, Praha, Čin 1948

Masaryk, T. G.: Ideály humanitní, Praha, Melantrich 1968

Masaryk, T.G.: Jak pracovat? Přednášky z roku 1898, Praha, Čin 1926 (internetová verze na tgm.bloguje.cz)

Polák, S.: Tomáš Garrigue Masaryk (internetová verze na mujweb.cz/www/tgmasaryk)

Šalda, F. X.: Šaldův zápisník – ročník druhý, Praha, Československý spisovatel 1991

www.masaryk.cz

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

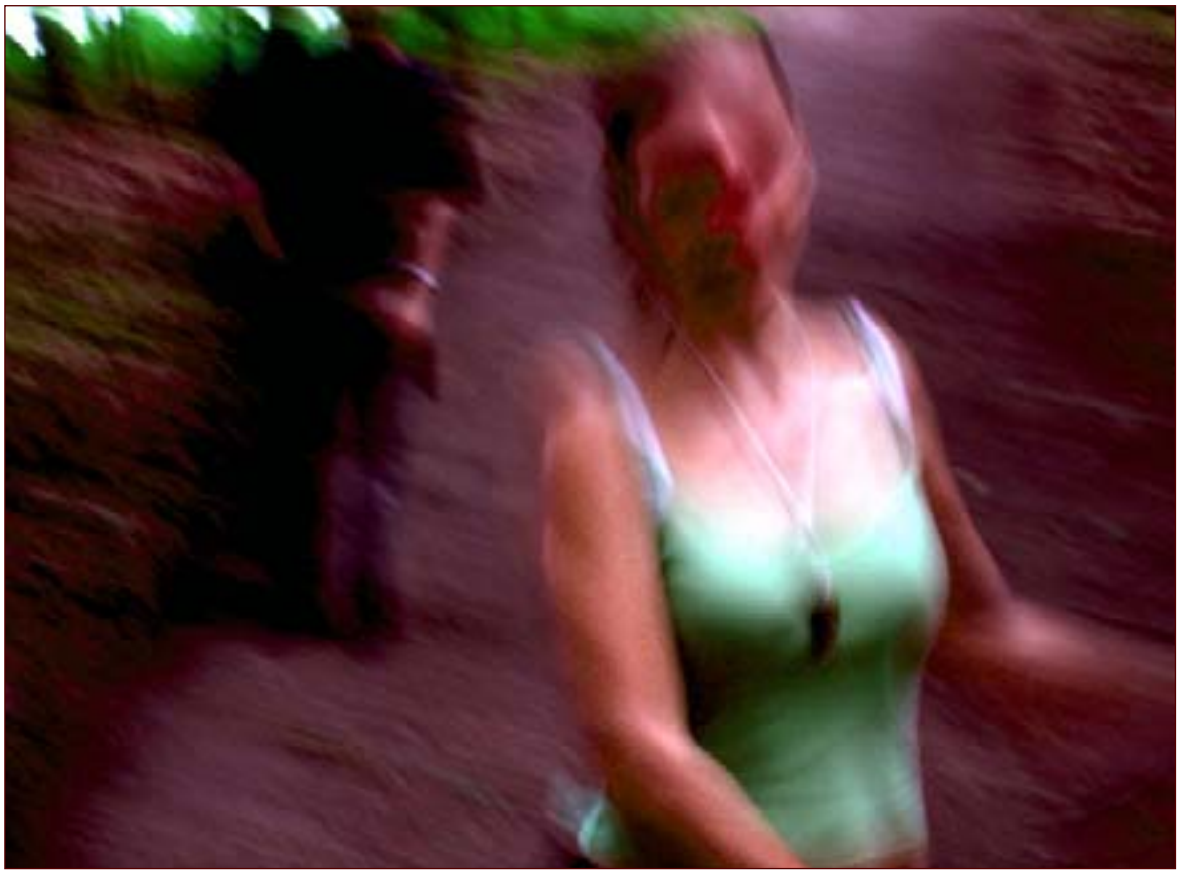

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

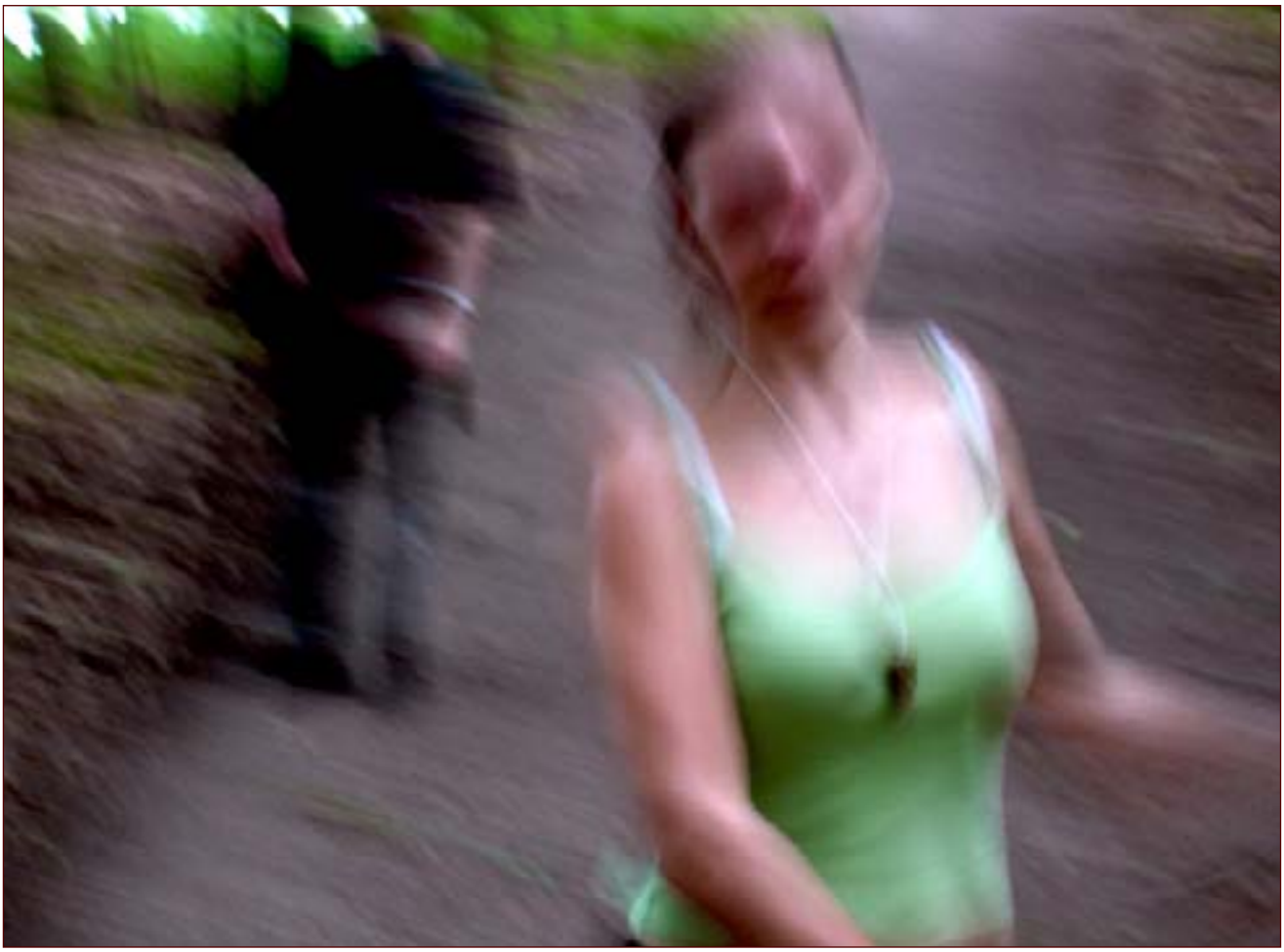

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

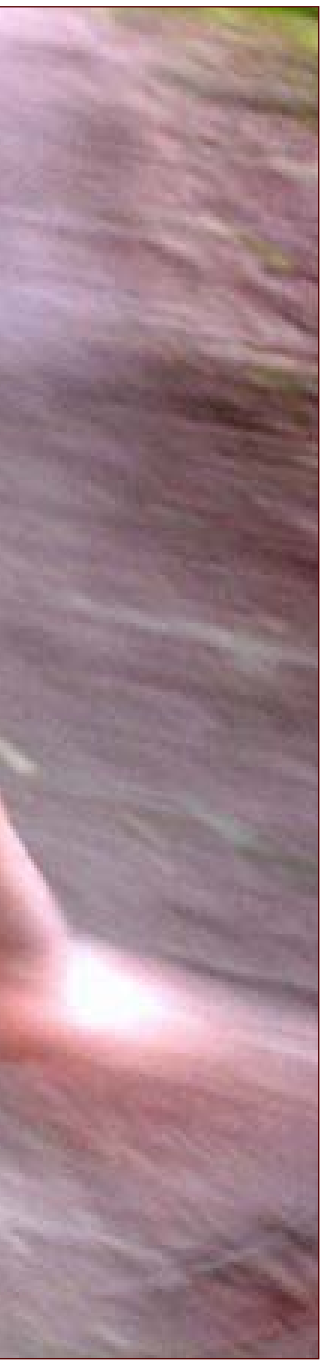

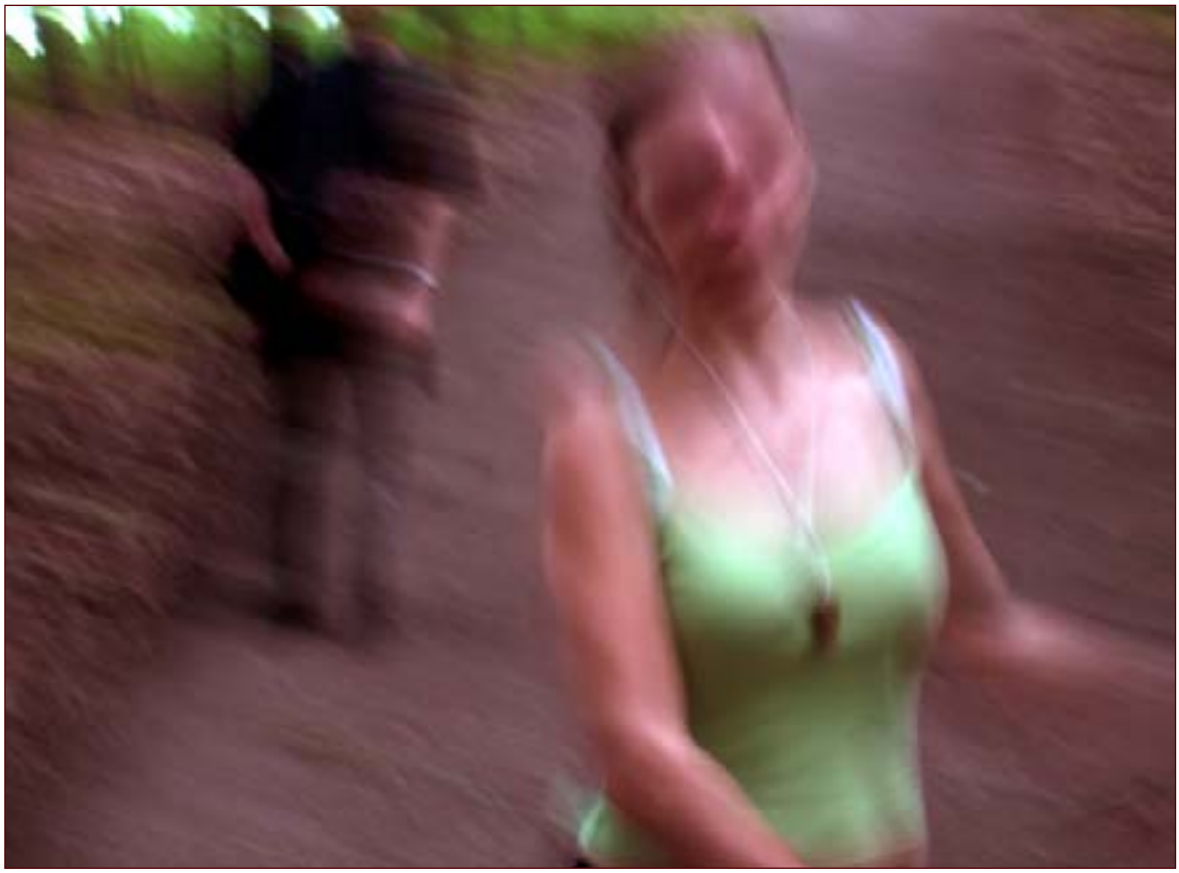

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

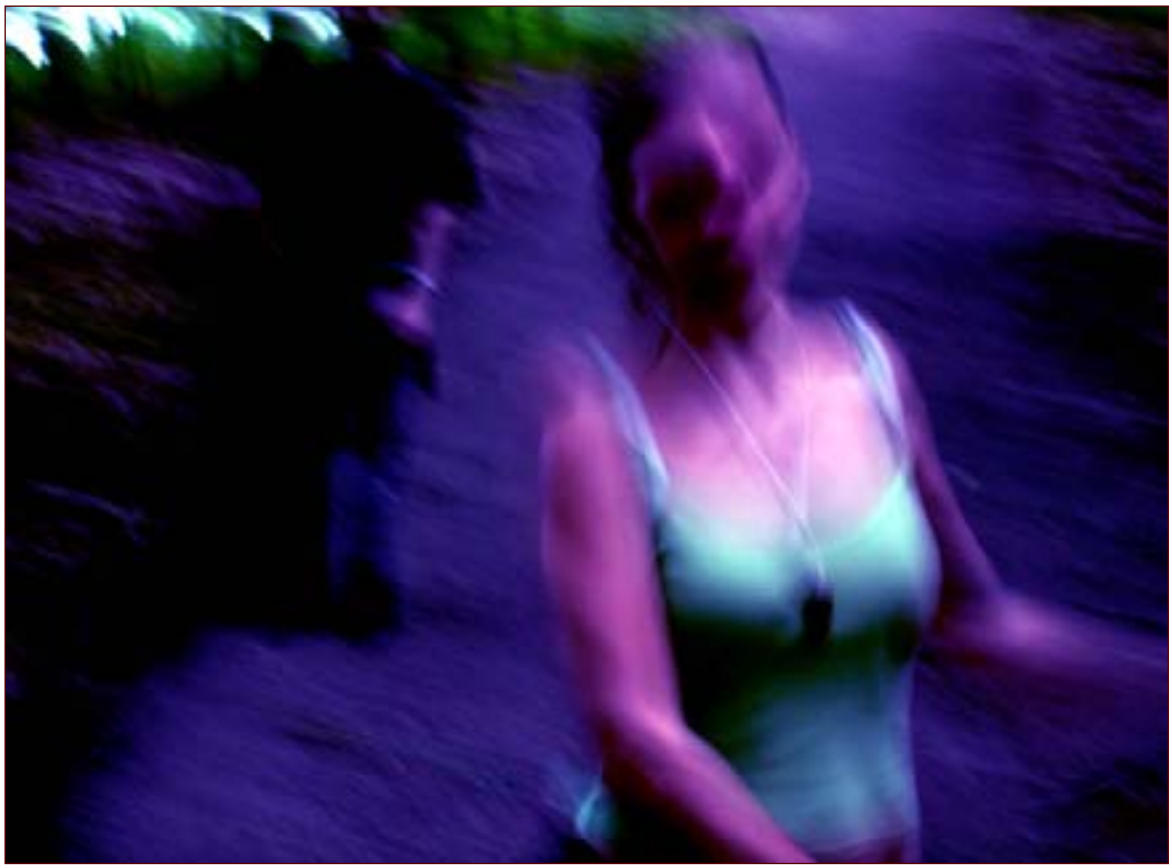

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

V příštím čísle (vychází 1. října 2004) najdete:

něco
od Jana Gabriela

něco jiného
od spousty
dalších lidí

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

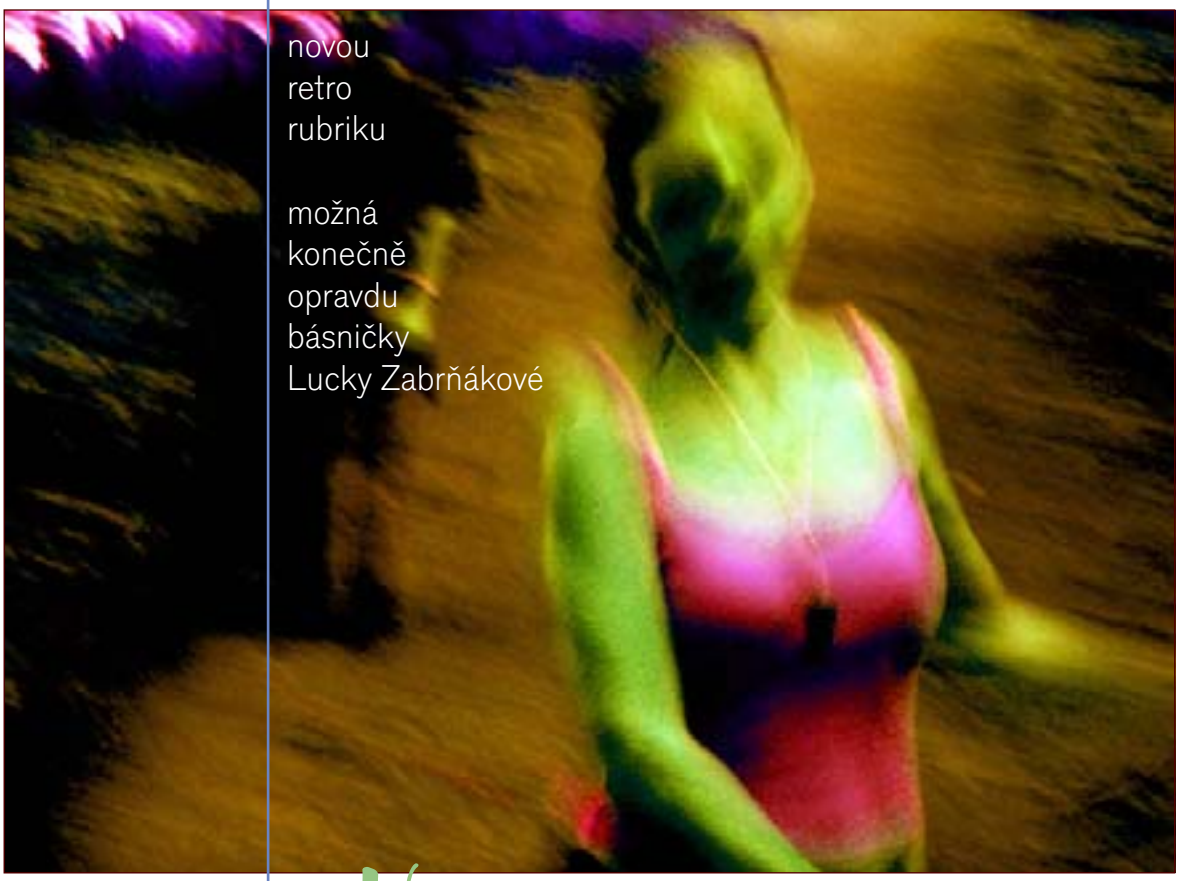

novou
retro
rubriku

možná
konečně
opravdu
básničky
Lucky Zabrňákové

Na shledanou příště!

Ne za pomente!

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**

Miloš Nesytka: **Duch Šrámkovy Sobotky**